

AASTARAAMAT

2006

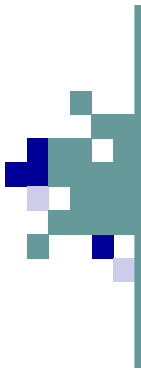
RAHAPESU ANDMEBÜROO

AASTARAAMAT

ÜLEVAADE RAHAPESU ANDMEBÜROO TEGEVUSEST 2006. AASTAL

TALLINN 2007

SISUKORD

Eessõna	4
1. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine Eestis	5
1.1. Rahapesu tõkestamise süsteem	5
1.1.1. Rahapesu andmebüroo	5
1.1.2. Kohustatud subjektid	7
2. Ülevaade rahapesu andmebüroo tegevusest	9
2.1. Rahapesu andmebüroo ülesanded ning nende efektiivsuse analüüs	9
2.1.1. Laekunud andmete töötlemine, analüüs ning edastamine	9
2.1.2. Siseriiklik koostöö	15
2.1.3. Tagasiside	17
2.1.4. Rahapesualase teadlikkuse tõstmine	17
2.1.5. Välissuhtlemise ja infovahetuse korraldamine	18
2.1.6. Järelevalve teostamine	20
2.1.7. Väärtegude menetlemine	22
2.2. Mestimisprojekt	23
3. Rahvusvaheline koostöö	25
4. Rahapesu tüpoloogiad Eestis	27
Lisa 1: Rahvusvaheliste koostööorganisatsioonide liikmesriigid	30
Lisa 2: Olulisi linke	31

Kallis lugeja!

Käesoleva aastaraamatu peamiseks eesmärgiks on anda lugejale ülevaade rahapesu andmebüroo tegevusest 2006. aastal, et seeläbi tõsta üldist rahapesualast teadlikkust ja anda paralleelselt ka tagasisidet neile, kes on rahapesu andmebüroole teateid saatnud. Aastaraamat annab põhjaliku statistilise ülevaate rahapesu andmebüroo tegevusest seadusega talle pandud funktsioonide lõikes, samuti kirjeldatakse siseriikliku ja rahvusvahelist rahapesu ja terrorismi rahastamise alast koostööd ning rahapesualaseid trende Eestis.

Vaadates 2006. aasta töötulemusi, saame öelda, et rahapesu andmebüroo on oma ülesannetega hästi hakkama saanud. Rahapesu andmebüroo tegeles loengute ja koolituste vormis aktiivselt kohustatud subjektide rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alase teadlikkuse tõstmisega. Jätkasime aktiivselt rahapesualast järelevalvet, mille käigus teostasime 60 kohapealset kontrolli. Kõige selle tulemusena laekus rahapesu andmebüroole teateid rahapesukahtlusega tehingute kohta võrreldes 2005. aastaga koguni 53% võrra rohkem. See ei tähenda, et rahapesualane olukord oleks 53% halvem kui 2005. aastal, pigem viitavad sellised arengud eelkõige just kohustatud subjektide teadlikkuse tõusule ning seaduse järgimise paranemisele. Selle eest tahan ma tänu avaldada kõigile, kes meile kahtlastest tehingutest on teatanud ja julgustan Teid seda ka edaspidi aktiivselt tegema. Jääb vaid üle loota, et rahapesukahtlusega tehingutest hakkavad edaspidi teatama ka nende erialade ja ettevõtlussektorite esindajad, kes seda täna veel ei tee. 2007. aastal kavatseme nende sektorite järelevalvele pöörata suuremat tähelepanu ja loodame seeläbi kaasa aidata teadlikkuse tõusule ka nende seas.

2006. aasta oli väga oluline mitte ainult rahapesu andmebüroo, vaid kogu Eesti rahapesu tõkestamisega tegelevate ametkondade jaoks. 2006. aasta septembris jõudis lõpule 15 kuud väldanud Eesti-Hollandi mestimisprojekt EE04-IB-JH-03 „Kompleksprogramm Eesti rahapesuvastaste institutsioonide suutlikkuse tõstmiseks”. Antud programmi raames koolitati lisaks rahapesu andmebüroo töötajatele ka uurijaid, kohtunikke, prokuröre ja rahapesu järelevalveametnikke. Sama programmi raames koostati ja trükiti rahapesu andmebüroo esimene aastaraamat, mis annab ülevaate büroo tegevusest aastatel 1999-2005 ning valmis ka „Rahapesu tõkestamise käsiraamat”.

Lisaks korraldati kaks seminari üldise rahapesu tõkestamise alase teadlikkuse tõstmiseks, kus osalesid lisaks kõrgetele riigiametnikele ja erasektori esindajatele ka siseminister, justiitsminister ning riigikogu liige. Rahapesu andmebüroole tähendas see programm topeltpingutust, sest lisaks pidime hakkama saama ka igapäevaste tööülesannetega. Kindlasti ei oleks me selle kõigega toime tulnud heade koostööpartnerite abita. Siinjuures tahaksin avaldada tänu Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Eesti Pangale, Riigiprokuratuurile, Pangaliidule, Finantsinspeksioonile, Hansapangale, Politseiametile ja paljudele teistele, kelle abiga projekti elluviimine võimalikuks sai. Eraldi tänan Hollandi koostööpartnereid, nimeliselt hr Jan Beens'i ning Aat de Jong'i, kelle õlul lasus peamine vastutus projekti tegevuste organiseerimisel.

Rahapesu andmebüroo jaoks on väga olulise tähtsusega rahvusvaheline koostöö, kuivõrd see on üks peamisi võtmeid selle globaalse kuriteoliigiga võitlemisel. Rahapesu andmebüroo on Egmont grupi liige, mis võimaldab meil kiiresti vahetada infot kõikide teiste riikide rahapesu andmebüroodega. Meie töötajad osalevad ekspertidena Euroopa Nõukogu Moneyvali ekspertkomitees ja on osalenud koolitajatena teistes riikides. 2006. aastal esinesid rahapesu andmebüroo ametnikud mitmete rahvusvaheliste organisatsioonide nagu Maailmapanga ja Rahvusvahelise Valuutafondi kutsel ettekannetega koolitusseminaridel Rumeenias, Serbias ja Küprosel, mis viitab meie ametnike kõrgele rahvusvahelisele eksperttasemele.

Kõikidel kellel on huvi saada põhjalikumaid teadmisi rahapesust, leiavad kindlasti lisainformatsiooni erinevate materjalide, kehtiva õigusregulatsiooni ja juhendite kujul rahapesu andmebüroo avalikult koduleheküljelt www.pol.ee/rab

Head lugemist

Raul Vahtra

Rahapesu andmebüroo juht

1. RAHAPESU JA TERRORISMI RAHASTAMISE TÕKESTAMINE EESTIS

Eestis reguleerib rahapesu tõkestamist 25. novembril 1998. aastal vastu võetud ning 1. juulil 1999 jõustunud „Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus” (edaspidi RTRTS), mis reguleerib krediidi- ja

finantseerimisasutuste ning teiste teatamiskohustusega subjektide, samuti rahapesu andmebüroo ja teiste asutuste ning isikute tegevust rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel.

1.1. Rahapesu tõkestamise süsteem

1.1.1. Rahapesu andmebüroo

Rahapesu ning terrorikuritegude rahastamise tõkestamise keskasutuseks Eestis on 1. juulil 1999. aastal Politseiameti Kriminaalosakonna koosseisus loodud

rahapesu andmebüroo,

mis on alates 1. jaanuarist 2004 Keskkriminaalpolitsei iseseisev struktuuriüksus. Rahapesu andmebüroo on asutus, kuhu laekuvad teated rahapesu- ja terrorismi rahastamise kahtlusega tehingute kohta ja mis tegeleb nende

analüüsimise ning kuriteotunnuste tuvastamisel kompetentsetele menetlasutustele edastamisega.

Rahapesu andmebüroo tööprotsess on kokkuvõtlikult esitatud joonisel 1.

Rahapesu andmebüroo kontrollib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusega seotud informatsiooni, võtab vajaduse korral tarvitusele abinõud vara säilimiseks ning otsustab kuriteotunnuste avastamisel asja

edastamise kriminaalmenetluse alustamiseks pädevale organile, kuna bürool endal ei ole jälitus- ja kohtueelse menetlemise õigusi. Küll aga on RTRTS-i kohaselt rahapesu andmebürool õigus õigusaktidega sätestatud korras saada rahapesu tõkestamiseks olulisi andmeid, sealhulgas jälitustegevuse käigus kogutud teavet, kõigilt jälitustegevusega tegelevatelt asutustelt.

Rahapesu andmebüroo võib põhjendatud rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral oma ettekirjutusega tehingu peatada või kehtestada konto kasutamise piirangu kuni kaheks tööpäevaks rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse kohta teate saamisest arvates. Nimetatud juhul võib antud tähtjast varem tehingu sooritada või konto kasutamise piirangu kõrvaldada ainult rahapesu andmebüroo kirjalikul loal. Konto kasutamise piirangu kehtimise ajal ei täida krediidi- või finantseerimisasutus konto valdaja poolt kontrol olevate vahendite kasutamiseks või käsutamiseks tehtud korraldusi.

Rahapesu andmebüroo on riigis rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel keskne asutus

- kuhu laekuvad teatiseid kahtlaste tehingute kohta
- mis analüüsib teatistes sisalduvat infot ning
- edastab vajadusel materjalid edasiseks uurimiseks.

Samuti võib Eestis rahapesu andmebüroo ettekirjutuse alusel arestida vara selle säilimise tagamiseks, kui vara päritolu kontrollimisel rahapesu kahtluse korral vara valdaja või omanik ei esita rahapesu andmebüroole kahe tööpäeva jooksul, alates tehingu peatamisest või konto kasutamise piirangu kehtestamist, tõendeid vara legaalse päritolu kohta või terrorismi rahastamise tunnuste esinemisel. Üldjuhul on rahapesu andmebürool õigus vara arestida kuni kümneks tööpäevaks. Vara saab arestida pikemaks ajaks üksnes juhul, kui asjas on alustatud kriminaalmenetlus. Sellisel juhul toimub vara arestimine vastavalt kriminaalmenetlust reguleerivas seaduses sätestatud korrale.

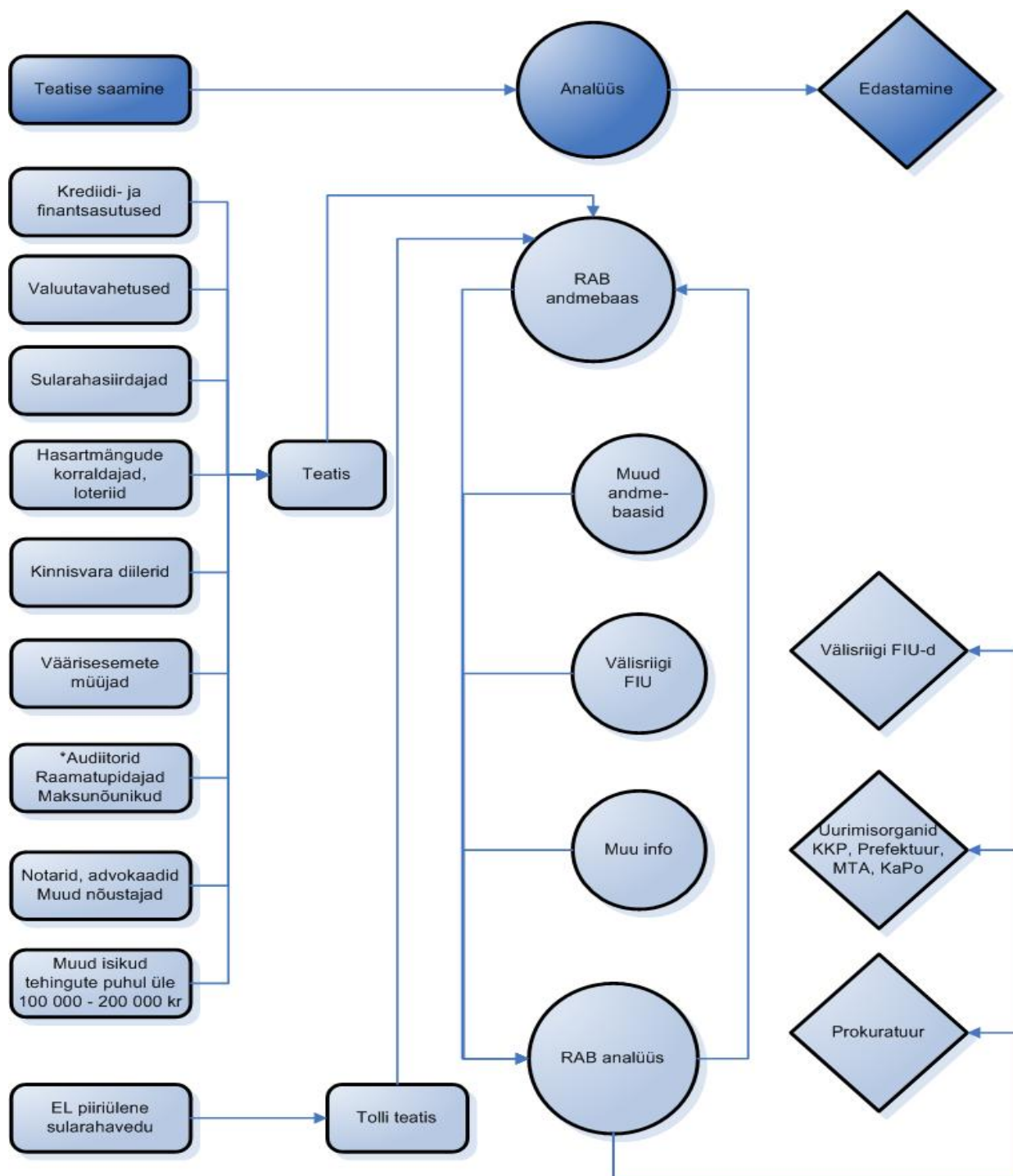
RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Seoses rahapesu kahtlusega peatati 2006. aastal rahapesu andmebüroo poolt tehing (kuni kaheks ööpäevaks) **58** korral kokku summas **65,6 miljonit krooni** ning arestiti varad (kuni 10 ööpäevaks) **46 korral**.

Prokuratuur või uurimisasutus võib taotleda halduskohtult luba vara riigi omandisse kandmiseks, kui ühe aasta jooksul pärast vara

arestimist ei ole õnnestunud kindlaks teha vara omanikku ja vara valdaja kinnitab, et vara ei kuulu talle ning loobub vara valdamisest. Vallas- või kinnisvarast loobumise korral müüakse see täitemenetlust reguleerivas seaduses sätestatud korras ning müügist saadud summa laekub riigile. Vara väärtusele vastava summa väljanõudmise õigus on vara omanikul kolme aasta jooksul vara riigi omandisse kandmise päevast arvates.

Joonis 1. Rahapesu andmebüroo tööprotsess

1.1.2. Kohustatud subjektid

Kahtlastest tehingutest on oodatud rahapesu andmebüroole teatama kõik isikud, kellel tekib kahtlus, et tehing võib olla seotud kas rahapesu või terrorismi rahastamisega. Teatud isikute osas on see nõue aga muudetud seadusandlikult kohustuslikuks, kuna nende korral on rahapesu eesmärgil oht võrdlemisi suur. Selliseid isikuid nimetatakse antud kontekstis **kohustatud subjektideks** ning nende ring on määratletud RTRTS-i 4. ja 5. paragrahvis.

Teatamiskohustusega subjektideks, kellel lasub kohustus informeerida rahapesu andmebürood igast rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusest ning anda büroole ettekirjutuse alusel rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusega seotud informatsiooni, on:

väärtpaberituru seaduse § -s 2 sätestatud kaubeldavate väärtpaberitega ning välisvaluutaga ja muud rahaturutehingud, sealhulgas tehingud tšekkide, vekslite, hoivesertifikaatide ja muude selletaoliste instrumentidega;

Kahtlastest tehingutest on oodatud teatama KÕIK isikud, kellel tekib kahtlus, et tehing võib olla seotud kas rahapesu või terrorismi rahastamisega.

◇ krediitiasutused krediitiasutuste seaduse tähenduses ning Eestis äriregistrisse kantud välisriigi krediitiasutuse filiaal, kusjuures krediitiasutuste kohta sätestatud kohaldatakse ka e-raha asutuste seaduses sätestatud e-raha asutustele ning nende Eesti äriregistrisse kantud filiaalidele;

◇ finantseerimisasutused krediitiasutuste seaduse tähenduses, st äriühingud, mis ei ole krediitiasutused, kuid mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on osaluste omandamine või ühe või mitme alljärgnevalt loetletud teenuse osutamine kolmandatele isikutele:

- * laenuühingud, sh tarbijakrediit, hüpoteeklaenu, faktooring ja muud äritehingute finantseerimise tehingud;
- * liisingutehingud;
- * arveldus-, sularaha siirdamise ja muud raha edastamise tehingud;
- * mittesularahaliste maksevahendite (nt elektrooniliste makse- vahendite, reisisäkkide, vekslite) väljastamine ja haldamine;
- * tagatis- ja garantiitehingud ning muud isikule tulevikus siduvaid kohustusi tekitavad tehingud;
- * tehingud nii oma kui ka klientide arvel

* väärtpaberite emiteerimise ja müügiga seotud tehingud ja toimingud;

* klientide nõustamine majandustegevust puudutavates küsimustes ja äriühingute ühinemise, jagunemise või nendes osaluse omandamisega seotud tehingud ja toimingud;

* rahamaakleri tegevus;

* vara valitsemine ning investeerimisalane nõustamine;

* väärtpaberite hoidmine ning haldamine;

◇ kindlustusandja ja kindlustusvahendaja kindlustustegevuse seaduse tähenduses;

◇ fondivalitseja investeerimisfondide seaduse tähenduses;

◇ investeerimisühing, reguleeritud turu korraldaja ja väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja väärtpaberituru seaduse tähenduses;

◇ hoiu-laenuühistu hoiu-laenuühistu seaduse tähenduses.

- ◇ valuutavahetusteenuse pakkuja;
- ◇ sularaha siirdamise teenuse pakkuja;
- ◇ hasartmängude või loteriide korraldaja;
- ◇ isik, kes teeb või vahendab tehinguid kinnisvaraga;
- ◇ väärismetallide, vääriskivide, kunstiväärtuste vahendaja ja muude kõrge väärtusega kaupade vahendaja, kellele tasutakse summas üle 100 000 krooni;
- ◇ audiitor ning raamatupidamise ja maksustamise valdkonnas nõustamisteenust pakkuv isik;
- ◇ notar, advokaat ja muu nõustamisteenust pakkuv isik;
- ◇ muu isik, kes sooritab või vahendab ettevõtluse korras sularahatehinguid vähemalt 100 000 krooni väärtuses või 200 000 krooni ülekanderahas.

Kui kohustatud subjekt tuvastab tehingu sooritamisel olukorra, mille tunnused osutavad rahapesule, on tal seadusest tulenevalt kohustus teatada sellest viivitamatult rahapesu

andmebüroole⁽¹⁾. Sama laieneb ka täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse asutuse ametnikule või sihtasutuse töötajale, kes tunnistab vastavaks riigi poolt antava tagastamatu rahalise abi⁽²⁾ saamise taotlusi või teostab järelevalvet eelnimetatud abi kasutamise üle. Seejuures on seadusandlikult sätestatud ka nõue, et isikut, kelle kohta kahtlase tehingu teade edastatakse, ei tohi informeerida tema kohta rahapesu andmebüroole edastatud teatest (erandiks on advokaadid, notarid ja audiitorid, kes võivad oma klienti teavitada rahapesu andmebüroole teate esitamisest), välja arvatud juhul, kui rahapesu andmebüroo on tehingu peatanud või kehtestanud konto kasutamise piirangu.

Kuivõrd seaduses pole sõna „kahtlane” otsesõnu defineeritud, seondub teine küsimuste ring sellega, millised on need tehingud, mille korral on seadusest tulenevalt kohustus rahapesu andmebüroole teatada. Hõlbustamiseks rahapesu kahtlusega teatiste identifitseerimist, töötas rahapesu andmebüroo vastavalt RTRTS-i § 15 lõikele 6 2004. aastal välja [juhendi rahapesu kahtlusega tehingute tunnuste kohta](#). Loetelu osa A koostati krediidi- ja finantsasutustele ning osa B teistele RTRTS-is määratletud teatamiskohustustega subjektidele. Krediidi- ja finantsasutustele anti juhendiga suunised füüsilisest isikust variisikute, juriidilisest isikust varifirmade, ebaharilike tootelepungute ja teiste kahtlaste tehingute identifitseerimiseks. Lisaks anti valuutavahetustele, hasartmängupaikadele, kinnisvaratehingute teostajatele jt suunised kahtlaste tehingute määratlemiseks.

⁽¹⁾ Teatamiskohustus ei laiene notaritele, audiitoritele ja advokaatidele kliendi õigusliku olukorra hindamisel ega kliendi nõustamisel kohtu- või vaidemenetluses, samuti seoses õiguslike vaidlustega mis tahes muus menetluses, sealhulgas nõustamisega menetluse algatamise või vältimise küsimustes, sõltumata sellest, kas teave on saadud enne menetlust, menetluse kestel või pärast menetlust.

⁽²⁾ Riigi poolt antava tagastamatu rahalise abina käsitatakse ka abi, mida kaasrahastatakse Euroopa Liidu struktuurifondidest, Euroopa Ühenduse algatustest, Ühtekuuluvusfondist või Euroopa Põllumajanduse Arengu- ja Tagatisfondi tagatisrahastust.

2. ÜLEVAADE RAHAPESU ANDMEBÜROO TEGEVUSEST

2.1. Rahapesu andmebüroo ülesanded ning nende efektiivsuse analüüs

RTRTS-i 19. paragrahvis oli 2006. aastal määratletud rahapesu andmebüroo kuus peamist ülesannet. Järgnevalt vaadeldakse igaüht neist eraldi, andes seejuures ülevaate, kuidas rahapesu andmebüroo talle seadusega pandud ülesandeid 2006. aastal täitis.

2.1.1. Laekunud andmete töötlemine, analüüs ning edastamine

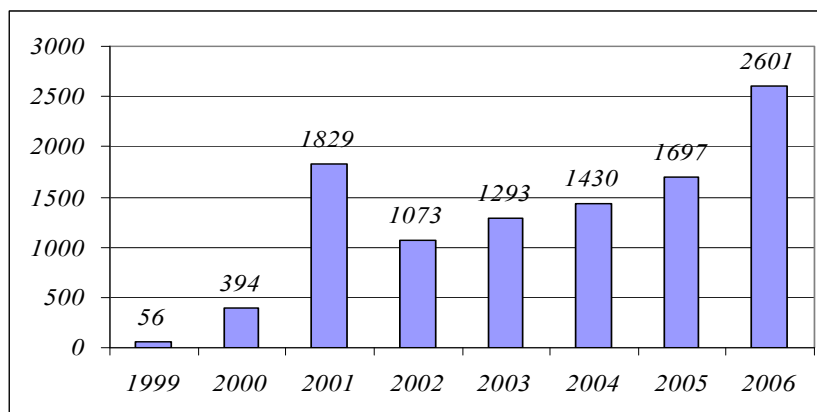
Tegemist on rahapesu andmebüroo põhifunktsiooniga. Rahapesu andmebüroo poolt andmete kogumine, registreerimine, töötlemine ja analüüsimine on täpsemalt reguleeritud siseministri määrusega nr 43, 2005 „Rahapesu andmebüroo kogutavate andmete registreerimise

ja töötlemise kord”, mis aga on mõeldud ametialaseks kasutamiseks.

Joonisel 2 on toodud informatsioon rahapesu andmebüroole laekunud teatiste arvu kohta perioodil 1999-2006.

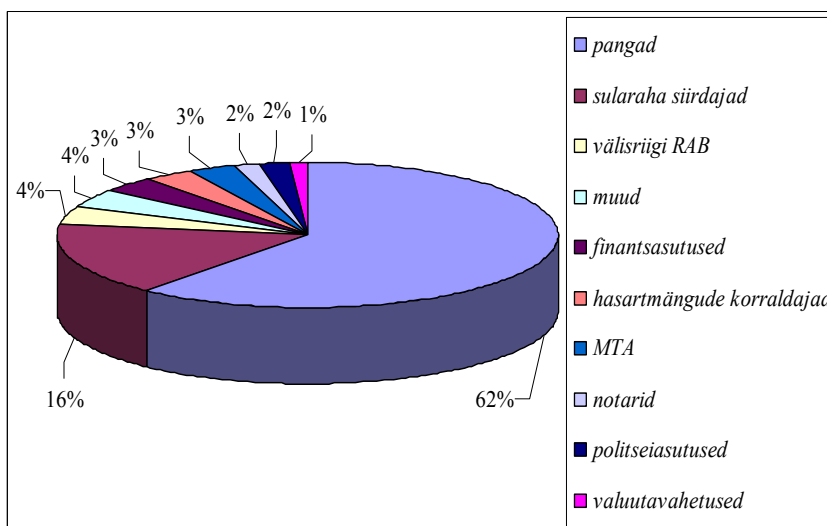
2006. aastal registreeriti rahapesu andmebüroos 2601 kahtlase tehingu teatist. Teatajate hulgas domineerisid selgelt pangad (neilt saabus ligi 2/3 teatistest) ning sularaha siirdajad (16% teatistest). Ülejäänud subjektide osa on tunduvalt tagasihoidlikum (vt joonis 3).

Laekunud andmete analüüsimine on üks rahapesu andmebüroo põhifunktsioonidest.

Joonis 2.

Rahapesu andmebüroole laekunud teatiste arv aastate lõikes

Joonis 3.

2006. aastal rahapesu andmebüroole laekunud kahtlaste tehingute teatiste jagunemine teatanud subjektide lõikes

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Rahapesu andmebüroo vastava kompetentsiga töötajad analüüsivad kõiki laekunud kahtlaste tehingute teatise tuvastamiseks, kas need võivad olla potentsiaalselt seotud rahapesu või terrorismi rahastamisega. Kui osutub, et laekunud teatis võib olla seotud nimetatud kuritegudega, teostavad analüütikud põhjaliku süvaanalüüsi, eesmärgiga tuvastada võimalik kuriteokoosseis. Kui analüüsitulemused viitavad, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamise tõkestamise või avastamise seisukohalt olulise informatsiooniga, edastatakse materjalid kompetentsetele organitele kas menetluse alustamiseks või olemasoleva kriminaalasja juurde täiendava teabena kasutamiseks.

2006. aastal uurimisorganitele edasiseks menetlemiseks või informatsioonina kasutamiseks saadetud materjalid olid formuleeritud 360 rahapesu andmebüroole laekunud kahtlase tehingu teatise põhjal ehk teisisõnu ligi 13,8% kõikide saabunud teatiste (mille alusel moodustati 111 toimikut) korral leidsid rahapesu andmebüroo töötajad analüüsi käigus, et teatises sisalduv informatsioon viitab rahapesule. Nendega oli seotud 651 füüsilist või juriidilist isikut ning

tehingutega seonduvad summad ulatusid pisut vähem kui 5 miljardi kroonini. Joonisel 4 on esitatud informatsioon edastatud materjalide aluseks olevate teatiste jagunemise kohta saatmise põhjuste lõikes.

Ligi 2/3 rahapesu andmebüroost välja saadetud materjalide aluseks olevatest teatistest sisaldasid informatsiooni, mis oli oluline juba alustatud kriminaalasjas. Pisut

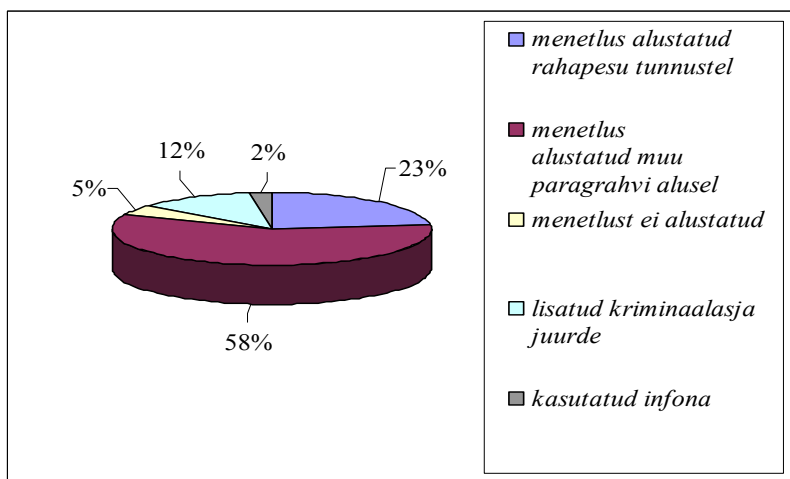
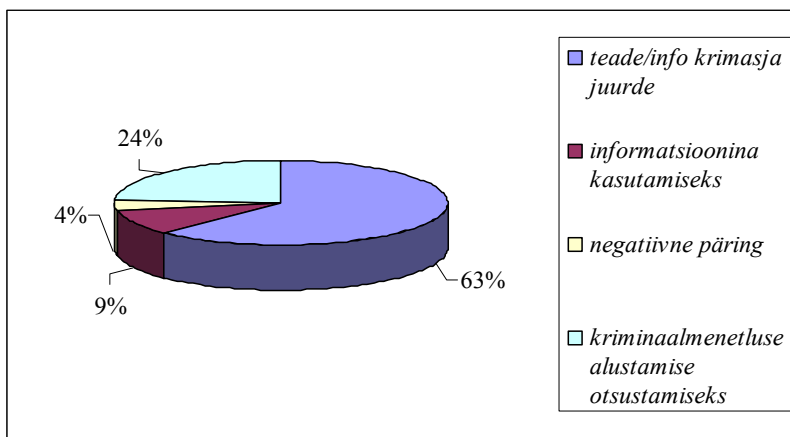
vähem kui kümnendikku kasutati uurimisorganite poolt infona ning 5% välja saadetud materjalide aluseks olevatest teatistest olid olemuselt negatiivsed päringud ehk teate saajat teavitati, et rahapesu andmebüroo uurijad ei leidnud hetkel kahtlusele kinnitust või vajab teate analüüs täiendavalt aega.

Ligi neljandikul juhtudest edastati materjalid uurimisorganitele kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks. 81% juhtudest ka alustati menetlust, 5% juhtudest otsustati menetlust mitte

alustada, 12% kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks edastatud materjalidest lisati olemasoleva kriminaalasja juurde ning 2% kasutati infona (vt joonist 5).

Joonis 4.

Välja saadetud materjalide aluseks olevate teatiste jagunemine saatmise põhjuste alusel

Joonis 5.

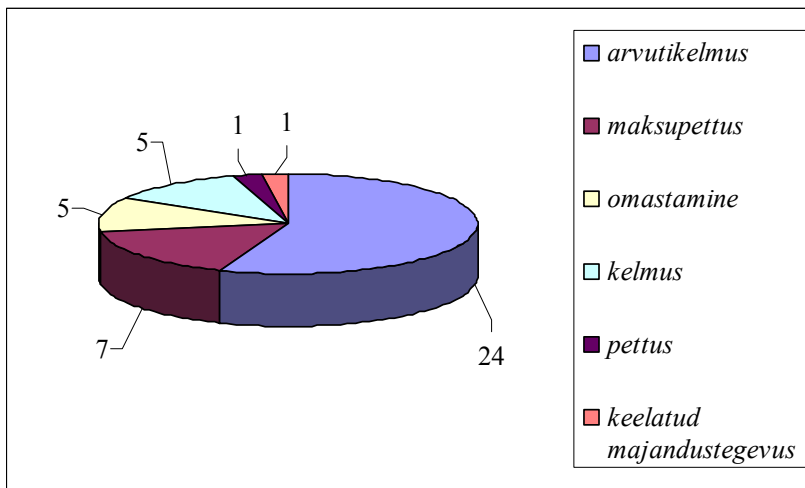
Uurimisorganitele kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks edastatud materjalide jaotus edasise kasutamise alusel

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Rahapesule eelneb reeglina süütegu, millest saadud illegaalseid varasid soovitakse n.ö. puhtaks pesta, et vara seejärel majandustegevusse suunata. Joonisel 6 on toodud informatsioon, kuidas jagunesid menetluse

alustamise otsustamiseks rahapesu andmebüroost kompetentsetele organitele saadetud materjalid rahapesu andmebüroo ametnike poolt tuvastatud arvatavate eelsüütegude lõikes.

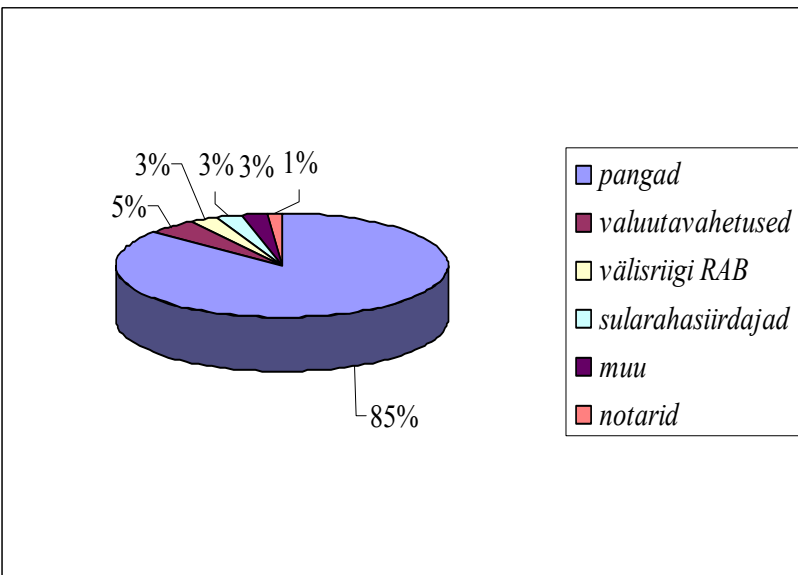
Joonis 6.

Menetluse alustamise otsustamiseks rahapesu andmebüroost väljastatud materjalide jagunemine arvatavate eelkuritegude

Nagu näha, oli enam kui poolte rahapesu andmebüroost uurimisorganitele edastatud materjalide korral peamiseks arvatavaks eelkuriteoks arvutikelmus. Teiste eelkuritegude osakaal on tunduvalt tagasihoidlikum, kuid üsna suur oli ka maksupettuste, omastamiste ning kelmuste osakaal.

Joonisel 7 on toodud informatsioon, kuidas jagunesid menetlusse võetud materjalide aluseks olevad teatised algself teatanud subjektide lõikes.

Joonis viitab, et menetlusse võetud materjalide aluseks olevad kahtlase tehingu teatised laekusid büroole valdavas enamikus pankadelt. Kui rahapesu andmebüroole laekunud kahtlaste tehingute teatiste puhul oli nende osakaal pisut enam kui 60% (vt joonist 3), siis menetlusse saadetud materjalide aluseks olevatest teatistest laekus pankadelt 85%. Teiste kohustatud subjektide osakaal on tunduvalt tagasihoidlikum (kokku 15%).

Joonis 7.

Kriminaalmenetlusse võetud materjalide jagunemine teatanud subjektide lõikes

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

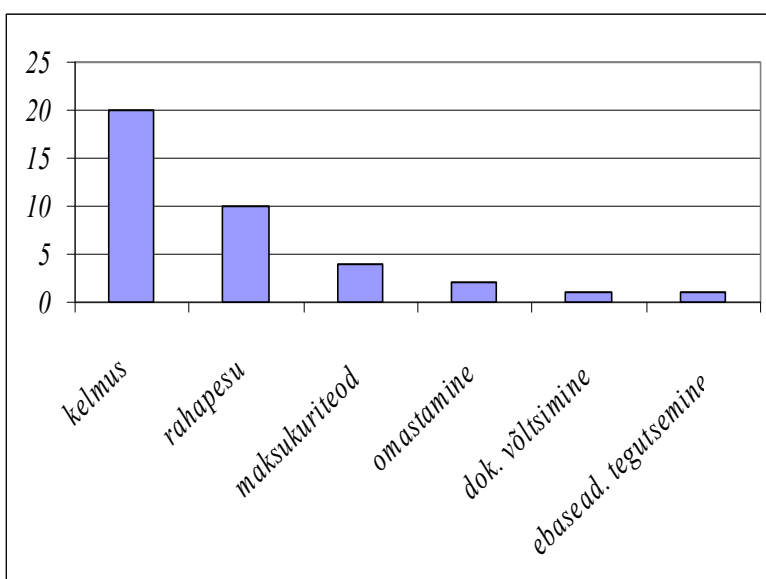
2006

Menetlusse võetud materjalidest ligi kolmandik alustati rahapesu tunnustel ning 2/3 muul alusel. Muude põhjuste hulgas domineerib selgelt kelmus (vt joonis 8), teiste süüteo liikide osakaal on tunduvalt tagasihoidlikum.

Viimastel aastatel on rahapesu andmebüroos juurutatud süsteem, kus kahtlasest tehingust

teataja märgib teatisesse ka teatamise põhjuse (nn indikaatori), tuginedes rahapesu andmebüroo poolt koostatud kahtlaste tehingute tunnuste loetelule.

Joonisel 9 on toodud informatsioon 2006. aastal rahapesu andmebüroole laekunud ning sealt uurimisasutustele edastatud materjalide aluseks olevate teatiste levinuimate teatamise põhjuste kohta.

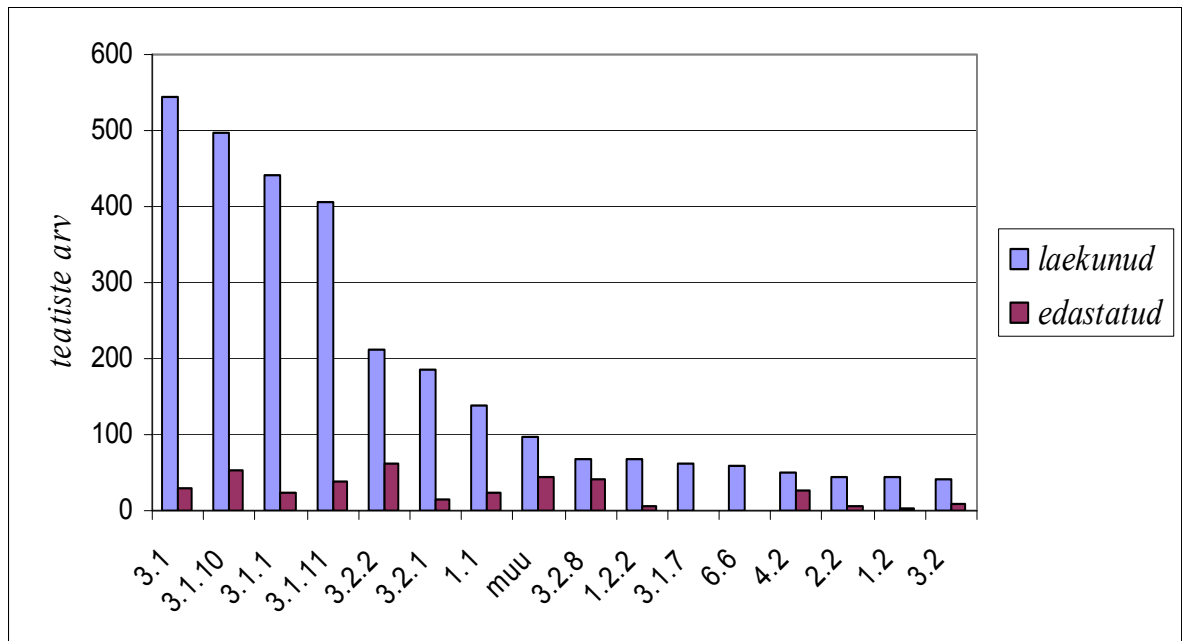
Joonis 8.

Alustatud kriminaalmenetluste jagunemine kuriteoliikide lõikes.

*Märkus:

käesoleval joonisel on esitatud kuriteoliikide summa kokku suurem kui 35, kuna mitmel juhul alustati menetlust enam kui ühe karistusseadustiku paragrahvi alusel.

Joonis 9. Levinuimad indikaatorid rahapesu andmebüroosse laekunud teatiste korral (joonisel on toodud informatsioon ka vastava indikaatori alusel uurimisorganitele edastatud materjalide aluseks olevate teatiste arvu kohta).

Selgitus:

3.1 – ebaharilik tehing sularahaga;

3.1.10 – üksik suur või regulaarsed sularaha väljavõtmised ka väiksemates summates pangautomaadi kaudu;

3.1.1 - üksikud suured või perioodilised sularaha sissemaksed ka väiksemates summates, kui see ei vasta isiku majandustegevusele või harilikule käibele;

3.1.11 – üksik suur või regulaarsed sularaha väljamaksed ka väiksemates summates pangakontoris, kui see ei vasta kliendi tavapärasele tegevusele või harilikule käibele;

3.2.2 – üksik ebatavaliselt suur, harilikule käibele mittevastav ja/või piisavalt põhjendamata välismakse;

3.2.1 – üksik ebatavaliselt suur, harilikule käibele mittevastav ja/või piisavalt põhjendamata siseriiklik makse;

1.1 – variisiku kahtlus füüsilise isiku puhul;

3.2.8 – üksik suur või ebaharilikult sagedased maksed ka väiksemates summates samade osapoolte vahel, kusjuures muid tavapärasele majandustegevusele viitavaid tehinguid kontrol ei toimu;

1.2.2 – isik taotleb ebatavaliselt suuri limiite, mis ei ole vastavuses selle isiku eeldatava käibega ning sotsiaalse välimusega;

3.1.7 – üksik suur või regulaarne valuuta vahetamine antud kliendi jaoks suurtes summates, kui see ei vasta kliendi tavapärasele tegevusele;

6.6 – isikul on puudulikud teadmised maksesaaja isiku aadressi ja kontaktandmete kohta, talle on vastumeelt sellise informatsiooni avaldamine või nõuab talle esitajainstrumente;

4.2 – konto kasutajal lasub variisiku kahtlus;

2.2 – isik taotleb ebatavaliselt suuri limiite, mis ei ole vastavuses selle isiku eeldatava käibega ning sotsiaalse välimusega;

1.2 – juriidilisest isikust variisiku kahtlus;

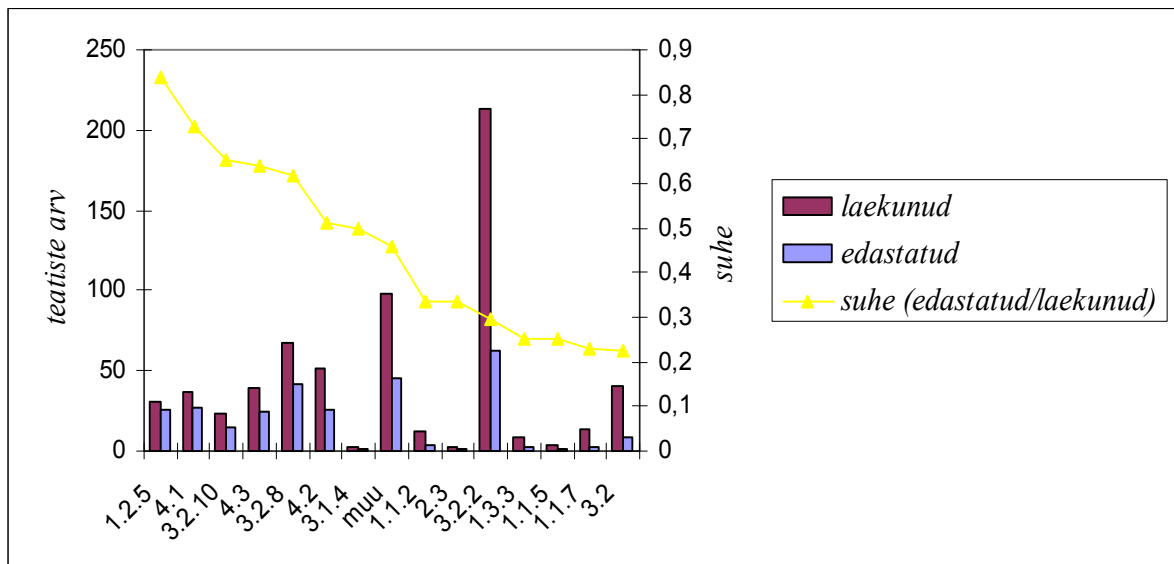
3.2 – ebaharilik tehing kontrol.

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Täiendav analüüs viitab selgelt, et teatud indikaatorite põhjal saabunud teatised suunatakse tunduvalt sagedamini edasisse uurimisse kui teised. Informatsioon kõige kõrgema efektiivsusega indikaatorite kohta (mõõdetuna

rahapesu andmebüroost uurimisorganitele edastatud materjalide aluseks olevate teatiste ning rahapesu andmebüroosse laekunud teatiste arvu suhtena) on esitatud alljärgneval joonisel.

Joonis 10. Rahapesu andmebüroosse laekunud ning väljastatud materjalide aluseks olevate teatiste arv kõige efektiivsemate indikaatorite lõikes

Selgitus:

1.2.5 – juriidilisel isikul puudub kontakttelefon;

4.1 – deebet- või krediitkaarti kasutab selleks õigust mitteomav isik;

3.2.10 – üksik suur või regulaarne tšekkide ostmine või müümine, mis ei ole vastavuses isiku tavapärase majandustegevusega;

4.3 – juriidilisest isikust kliendil lasub variisiku kahtlus;

3.2.8 – üksik suur või ebaharilikult sagedased maksed ka väiksemates summas samade osapoolte vahel, kusjuures muid tavapärasele majandustegevusele viitavaid tehinguid kontol ei toimu;

4.2 – konto kasutajal lasub variisiku kahtlus;

3.1.4 – ühele kontole mitmed sularaha sissemaksed lühikese ajavahemiku jooksul, mis kokkuvõttes moodustavad suure summa;

1.1.2 – isik kasutab kõrvalist abi dokumentide täitmisel või ei oska neid täita;

2.3 – isik tellib kaks või enam pangakaarti, mis ei ole vastavuses selle isiku eeldatava käibega ning sotsiaalse välimusega;

3.2.2 – üksik ebatavaliselt suur, harilikule käibele mittevastav ja/või piisavalt põhjendamata välismakse;

1.3.3 – esitatud dokumentide puhul tekib võltsimis kahtlus;

1.1.5 – isik ei oska kirjeldada oma võimalikke koostööpartnereid ja/või tegevuspiirkondi;

1.1.7 – isiku kohta on pangal teada eelnev variisiku kahtlus;

3.2 – ebaharilik tehing kontol.

Jooniste 9 ning 10 võrdlus viitab, et kõrgeima efektiivsusega (mõõdetuna rahapesu andmebüroosse laekunud ja büroost uurimisasutustele edastatud materjalide aluseks olevate teatiste arvu suhtena) ning kõige sagedamini teavitamiskohustusega subjektide poolt rahapesu andmebüroole esitatud teatiste indikaatorid suuresti ei kattu. On ootuspärane, et kõige enam edastatakse uurimisorganitele teatise, mille puhul kohustatud subjekti kahtlasest tehingust rahapesu andmebüroole teatamise põhjus viitab juba loomult sellele, et isik on suure tõenäosusega seotud kuritegevusega: pangakaarti kasutab selleks õigust mitteomav isik, tehingu teostaja on variisiku kahtlusega jne. Seevastu enamiku laekuvate kahtlase tehingu teatiste korral on indikaator võrdlemisi üldine (ebaharilik tehing sularahaga, suuremahulised sularaha sisse- või väljamaksed jne) ning sellega on põhjendatav ka see, et suure osa selliste tehingute korral ei tuvastata põhjalikumal uurimisel seost rahapesuga.

2.1.2. Siseriiklik koostöö

Rahapesu andmebürool on seadusest tulenev kohustus teha koostööd teatamiskohustusega subjektide, uurimisorganite ning teiste institutsioonide, asutuste ja organisatsioonidega. Teatamiskohustusega subjektid on kohustatud informeerima rahapesu andmebürood igast rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusest ning andma talle ettekirjutuse alusel rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusega seotud informatsiooni. Suurenenud teatiste arv ja varem passiivsena esinenud teatamiskohustusega subjektide poolt teatamisele asumine viitab koostöö paranemisele ning büroo usalduse kasvule subjektide seas. Kindlasti soodustasid koostööd Twinning-projekti raames tehtud koolitused, mis aitasid oluliselt kaasa tänu subjektidega vahetuma kontakti loomisele.

Lisaks **rahapesu andmebüroole** tegelevad Eestis rahapesuvastase võitlusega mitmed teised institutsioonid. Alates 2006. aastast lasub üldine vastutus seadusandliku tausta ja tegevuse koordineerimise eest **Rahandusministeeriumil**, varem oli see Siseministeeriumi ülesanne. Soodustamiseks ning koordineerimiseks siseriiklikku koostööd rahapesu ja terrorismi rahastamise valdkonnas, loodi 2006. aastal **rahapesu tõkestamise alane valitsuskomisjon**, mis asendas varem Siseministeeriumi juures tegutsenud ametkondadevahelise koordineerimiskomisjoni. Komisjoni kuuluvad mitmete ministeeriumide, Maksu- ja Tolliameti, prokuratuuri, politseiasutuste, Eesti Panga ja Finantsinspeksiooni esindajad ning esimeheks on Eesti Vabariigi rahandusminister. Komisjoni peamiseks ülesanneteks on hetkel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alaste õigusaktide rakendamise koordineerimine ning sellega seotud institutsioonide pädevuse ja suutlikkuse analüüsimine; kehtiva rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse

rakendamise analüüsi teostamine ning uue seaduse eelnõu väljatöötamise koordineerimine; Vabariigi Valitsusele rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete tõhustamise ettepanekute ja vastavate õigusaktide muutmise ettepanekute esitamine; rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alase rahvusvahelise koostöö koordineerimine Eestis; Euroopa Nõukogu rahapesu tõkestamise meetmeid hindava ekspertkomitee (*Moneyval*) Eestisse toimuva hindamisvisiidi ettevalmistamine, hindamise läbiviimise tagamine ja tulemuste analüüsimine.

Lisaks komisjonile loodi 2006. aastal ka **туруosaliste nõukoda**, mille peamiseks ülesandeks on tõsta ettevõtjate teadlikkust ja anda neile kaasaráärmisvõimalus neid puudutavate rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud õigusaktide väljatöötamisel. Nõukotta kuuluvad mitmete ettevõtjate liitude ja teiste teemaga kokkupuutuvate ametite esindajate kõrval ka rahandusministeeriumi töötajad.

Rahapesu andmebüroo teeb aktiivselt koostööd ka **Eesti Pangaliiduga**, kus osaleb rahapesu tõkestamise alase toimkonna töös. **Rahapesu tõkestamise toimikond** on Eesti Pangaliidu juures tegutsev Eesti pankade, Eesti Panga ja rahapesu andmebüroo koostööorgan. Toimkonna ülesanneteks on olla pankade, Eesti Panga ja rahapesu andmebüroo vahelise sidepidamise, koostöö koordineerimise ja arendamise organiks; jälgida rahapesu tõkestamise alase töö arengut kodu- ja välismaal; tutvustada ja rakendada positiivseid töökogemusi; koostada soovitusi rahapesu tõkestamise alase tegevuse arendamiseks; jälgida rahapesu kui kuritegevuse dünaamikat ja struktuuri ning kuritegude avastamist ning luua kõigile toimkonna liikmetele võimalusi vabaks mõttevahetuseks, täienduskoolituseks ja koostööks. Toimikond on ühtlasi ka koht, kus arutatakse praktilisi küsimusi ja seal annab rahapesu andmebüroo pankadele tagasisidet rahapesu trendide, statistika jms osas.

Siseriiklikult rahapesu tõkestamisega tegelevateks koostööorganiteks Eestis on rahapesu tõkestamise alane valitsuskomisjon, turuosaliste nõukoda ning rahapesu tõkestamise toimikond. Lisaks rahapesu andmebüroole tegelevad Eestis rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega ka mitmed ministeeriumid, Finantsinspeksioon, Eesti Pangaliit jne.

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Kui rahapesu andmebüro analüüsib saabunud teateid kahtlaste tegude kohta ja edastab olulise teabe vajaduse korral uurimisorganitele, siis kuritegude menetlemisega tegelevad lisaks Keskkriminaalpolitseile ning politseiprefektuuridele ka **prokuratuur, Kaitsepolitsei amet, Maksu- ja Tolliamet ning kohtud** vastavalt oma pädevusele. **Finantsinspeksioon** vastutab eelkõige Eesti finantssektori stabiilsuse, usaldusvärsuse ning läbipaistvuse eest. Tulenevalt asjaolust, et rahapesu ja terrorismi rahastamine on otseselt viimastega seotud, teostab Finantsinspeksioon krediidi- ja finantseerimisasutuste üle järelevalvet ka rahapesu ning terrorismi rahastamise osas. Teiste RTRTS-is sätestatud teatamiskohustustega subjektide üle teostab sellealast järelevalvet rahapesu andmebüroo. RAB vahetab Finantsinspeksiooniga teavet järelevalve käigus tuvastatud rikkumiste kohta. Samuti kohtutakse regulaarselt arutamaks rahapesualaseid probleeme.

Uurimisorganite (Keskkriminaalpolitsei, politseiprefektuuride, Kaitsepolitsei ameti, Maksu- ja Tolliameti) ning prokuratuuriga teeb rahapesu andmebüroo igapäevaselt koostööd. Põhja Ringkonnaprokuratuuris määrati 2006. aastal rahapesu asjadega tegelev eriasjade prokurör, kellele rahapesu andmebüroo edastab rahapesukahtlusega materjalid kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks. Vahetum koostöö uurimisasutuste ning

prokuratuuriga töi kaasa rahapesu andmebüroo poolt edastatavate materjalide kvaliteedi kasvu, mille tulemusena alustati võrreldes eelmiste aastatega tunduvalt rohkem kriminaalmenetlusi. Samas vähenes kriminaalmenetluste alustamisest keeldumiste ja varases staadiumis kriminaalmenetluste lõpetamise arv (vt tabel 1).

Üheks efektiivseks koostöövormiks on koolitused. 2006. aastal viisid rahapesu andmebüroo ametnikud läbi **28** koolitust ligi **1000** inimesele. Läbiviidud koolituste sihtgrupiks olid eelkõige (kuid mitte ainult) teatamiskohustusega subjektid: rahapesu tõkestamise ja rahapesu andmebüroo tegevuse alast koolitust anti nii audiitoritele, notaritele, kinnisvaramaakleritele, politseiametnikele, pankrotihalduritele, raamatu-pidajatele, pangatöötajatele, valuutavahetajatele kui vääriskaupade vahendajatele; teistest sihtgruppidest esinesid rahapesu andmebüroo töötajad ettekannetega ka üliõpilastele ja rahapesu valitsuskomisjonile. Lisaks esineti ettekannetega mitmetes välisriikides (Serbias, Küprosel ning Rumeenias).

Vähemoluliseks ei saa pidada koolituskoostööd, kus rahapesu andmebüroo ametnikud olid koolitatavate rollis. 2006. aastal osaleti kokku 32 koolitusel, sh 14 väliskoolitusel. Väliskoolitused käsitlesid sisult infotehnoloogia rolli seadusandluse jõustamisel, rahapesu tõkestamist mittefinantssektoris, piiriülese ja sisemaise terrorismi vastu võitlemist jms.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
menetluse alustamise otsustamiseks	1	3	6	8	3	15	24	43
menetlus alustatud	1	3	6	8	3	12	19	35

Tabel 1. Uurimisorganitele edastatud materjalid aastatel 1999-2006

2.1.3. Tagasiside

Rahapesu andmebüroo on kohustatud informeerima andmeid esitanud isikuid tagasiside vormis nende poolt esitatud andmete kasutamisest. Antud ülesande peaeesmärkideks on ühelt poolt parandada teatiste kvaliteeti ning teisalt tõsta subjektide teadlikkust. Rahapesu andmebüroo on valinud lähenemise, mille kohaselt antakse nn **positiivset tagasisidet**. See tähendab, et büroo informeerib kahtlasest tehingust teavitajat tagasiside vormis juhul, kui andmebüroo töötajad tuvastavad, et teatise on olemas süüteo tunnused ning teade on edastatud uurimisorganitele kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks või juhul, kui teatise uurimisel kasutatud materjalid olid väärtuslikuks lisainformatsiooniks olemasoleva kriminaalasja menetlemisel. Samuti teavitatakse andmeid esitanud isikut sellest, kas ning millistel tunnustel menetlus alustati ning kes juhtumit menetleb. Rahapesu andmebüroo ei anna negatiivset tagasisidet. Juhtudel, kus kahtlus kinnitust ei leidnud, teatajat ei teavitata, kuna oleme seisukohal, et negatiivne tagasiside võib pärssida teatamise aktiivsust.

leitud, teatajat ei teavitata, kuna oleme seisukohal, et negatiivne tagasiside võib pärssida teatamise aktiivsust.

Johtuvalt asjaolust, et teatiste analüüs võib teinekord vältida aastaid, ei ole sageli koheselt pärast teatise saamist võimalik otsustada, kas tegemist on

rahapesu või terrorismi rahastamisega ning vaja on koguda täiendavaid andmeid või jätkata isiku tegevuse monitooringut. Näiteks anti 2006. aasta lõpus positiivset tagasisidet ühele pangale nende poolt 2003. aastal rahapesu andmebüroole saadetud teate edastamisest uurimisorganile.

Samuti annab rahapesu andmebüroo tagasisidet teate saatnud isikutele aastaraamatu vormis, kus kirjeldatakse statistikat ning rahapesutrende, mis peaksid aitama kaasa teatiste kvaliteedi tõusule.

2.1.4. Rahapesualase teadlikkuse tõstmine

Rahapesu andmebüroo ülesandeks on ka rahapesu- ja terrorismi rahastamise alaste uuringute läbiviimine, rahapesu ja terrorismi rahastamise vältimise ja tuvastamise tõhustamine ja avalikkuse informeerimine sellest. Rahapesu andmebüroo on kasutanud erinevaid kanaleid ja võimalusi avalikkuse rahapesu ja terrorismi rahastamise alase teadlikkuse tõstmiseks. 2006. aastal ilmus ajakirjanduses mitmeid artikleid, mis olid suunatud üldsuse teadlikkuse tõstmisele rahapesu andmebüroo tegevusest ning rollist Eesti õigussüsteemis. Seejuures olid artiklid sisult nii üldinformatiivsed ja suunatud ennekõike inimeste teavitamisele võimalikest rahapesutrendidest kui ka kantud püüdest teavitada avalikkust rahapesu andmebüroo kui organisatsiooni tegevusest ning tulevikuplaanidest.

Samuti valmis 2006. aastal [rahapesu andmebüroo aastaraamat](#), mis andis ülevaate büroo tegevusest rahapesu tõkestamisel Eestis aastatel 1999-2005. Samal aastal valminud „[Rahapesu tõkestamise käsiraamat](#)” annab põhjaliku ülevaate rahapesu definitsioonist ja rahapesu andmebüroo tegevusest. Samuti käsitletakse rahapesu tõkestamise ajaloolist ning seadusandlikku raamistikku nii rahvusvahelisel kui siseriiklikul tasandil ning analüüsitakse krediidi- ja finantseerimisasutuste ja mittefinantsasutuste rolli rahapesu tõkestamisel. Lisaks antakse ülevaade rahapesu andmebüroo poolt nii kohalikul kui Euroopa tasandil tuvastatud rahapesutrendidest ning tuuakse vastavasuliselt näiteid. Antud raamatud on elektrooniliselt kättesaadavad rahapesu andmebüroo kodulehel.

Rahapesu andmebüroo aastaraamat asub aadressil

http://www.pol.ee/failid/RAB_i_aastaraamat.pdf

“Rahapesu tõkestamise käsiraamat” asub

http://www.pol.ee/failid/Rahapesu_Kasiraamat.pdf

2.1.5. Välissuhtlemise ja infovahetuse korraldamine

RTRTS-ist tulenevalt on rahapesu andmebürool õigus vahetada informatsiooni rahapesu andmebüroo ülesandeid täitvate välisriigi asutustega. Infovahetuse nõuded ning reeglid on rahvusvaheliste katusorganisatsioonide (Eesti kontekstis eelkõige Egmont Grupi) poolt suuresti standardiseeritud, muutes rahapesu andmebüroode töö selles osas üsna hõlpsaks ning üheselt mõistetavaks. Eesti seadus võimaldab rahapesu andmebürool vahetada informatsiooni välisriikide samu funktsioone täitvate asutustega otse ilma vastastikuse koostöö kokkuleppeid sõlmimata. Sellegipoolest ei võimalda otsest suhtlust osade välisriikide seadusandlus, mistõttu on rahapesu andmebüroo ajavahemikul 1999-2006 sõlminud mitmete riikidega vastastikuse mõistmise memorandumid (*Memorandum of Understanding, MoU*). Informatsioon viimaste kohta on toodud tabelis 2.

Informatsiooni vahetamiseks välisriikide rahapesu andmebüroodega kasutatakse spetsiaalset turvatud meilipõhist infovahetussüsteemi **Egmont Secure Web**, mida kasutavad peaaegu kõik Egmont grupi liikmetest rahapesu andmebürood maailmas (enam kui 100 riiki). Teise võrgustikuna kasutab rahapesu andmebüroo Euroopa Liidu liikmesriikide rahapesu andmebüroodele mõeldud VPN infovahetuse süsteemi **FIU.NET**. Selle süsteemi kaudu toimuva infovahetuse hulk on aga tulenevalt märgatavalt väiksemast liitunud riikide arvust Egmont Secure Webiga võrreldes märkimisväärselt väiksem.

2006. aastal laekus rahapesu andmebüroole **113** välispäringut kokku **35** riigist ning büroo saatis **64** välispäringut kokku **16** riiki. Informatsioon välisriikidest saadud ning sinna saadetud päringute kohta on kokkuvõtlikult esitatud tabelis 3. Tabelist on näha, et arvestatav osa välispäringutest laekus 2006. aastal Venemaalt, Ukrainast ning Soomest (kolmest riigist kokku saabub ligi 40% teatistest). Saadetud välispäringute sihtriikidena domineerivad Venemaa ning Läti.

Riik	MoU sõlmimise kuupäev
Leedu	7.10.1999
Läti	5.06.2000
Belgia	20.11.2000
Tšehhi	juuni 2001
Poola	10.12.2001
Venemaa	1.04.2003
israel	25.07.2003
Ukraina	20.10.2003
Itaalia	1.12.2003
Sloveenia	11.06.2004
Austraalia	23.06.2004
Hollandi Antillid	24.06.2004
Albaania	2.07.2004
Gruusia	26.10.2004
Tai	26.10.2004
Rumeenia	30.06.2005
Moldova	29.09.2005
lirimaa	16.06.2006

Tabel 2. Riikide nimekiri, millega Eesti rahapesu andmebüroo on sõlminud vastastikuse mõistmise memorandumid

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Riik	Saadud	Saadetud
Venemaa	30	25
Ukraina	13	2
Soome	12	
Läti	7	14
Belgia	4	2
Boliivia	4	
Leedu	4	4
Moldova	3	
Ungari	3	
Bosnia ja Hertsegoviina	2	
Bulgaaria	2	
Horvaatia	2	
Gruusia	2	
Guensey	2	
Tšehhi	2	
Venetsueela	2	
Antigua and Barbuda	1	
Austria	1	1
USA (FBI)	1	
USA (FinCEN)	1	4
Hispaania	1	1
Inglismaa	1	1
Itaalia	1	4
Küpros	1	
Liibanon	1	
Malta	1	
Norra	1	
Paraguay	1	
Poola	1	
Portugal	1	
Saksamaa	1	
Slovakkia	1	
Taani	1	1
Tšiili	1	
Uus-Meremaa	1	
Araabia		1
Bermuda		1
Briti Neitsisaared		1
Kanada		1
Šveits		1
KOKKU	113	64

Näidiskaasus. Rahvusvaheline koostöö

2006. aasta septembri alguses laekus rahapesu andmebüroole teade, et Austraalia pangast on läbi Leedu Eestisse saadetud pettuse tulemusena saadud raha. Rahapesu andmebüroo tuvastas rahapesuskeemi ning peatas ebaseaduslikult saadud raha edasise liikumise. Skeem ise oli järgmine.

Augustis esitati Austraalia ettevõttele A maksekorraldus, mille alusel teostati mõned päevad hiljem ülekanne ettevõttest A firma B arvele Leedus summas 1 250 000 AUD-i. Septembri alguses laekus firmale A informatsioon, mille kohaselt oli antud ülekande teostamise aluseks olnud maksekorraldus ilmselt võltsitud.

Austraaliast liikus väljapetud raha Leetu seal e-raha vahendusega tegutseva Eesti firma pangakontole. Leedust kanti raha edasi sama ettevõtte pangakontole Eestis. Eestisse kanti kokku üle 650 000 AUD-i ehk üle 6 miljoni Eesti krooni ning sellest rohkem kui 160 000 AUD-i konverteeriti e-rahaks.

Eesti rahapesu andmebüroo sai pankadelt teate kahtlaste tehingute ning sellele reageeriti operatiivselt. Rahapesu andmebüroo koordineeris koostööd pankade ja e-raha vahendaja vahel, mille tulemusena tehinguid nimetatud rahaga enam edasi ei teostatud. Efektive ja operatiivse koostöö tulemusena õnnestus suur kahju ära hoida ning raha tagastati kannatanule. Leedu õiguskaitseorganid alustasid kahtlaste tehingute uurimiseks kriminaalmenetluse ning arestisid antud kuriteoga seotud pangakontod.

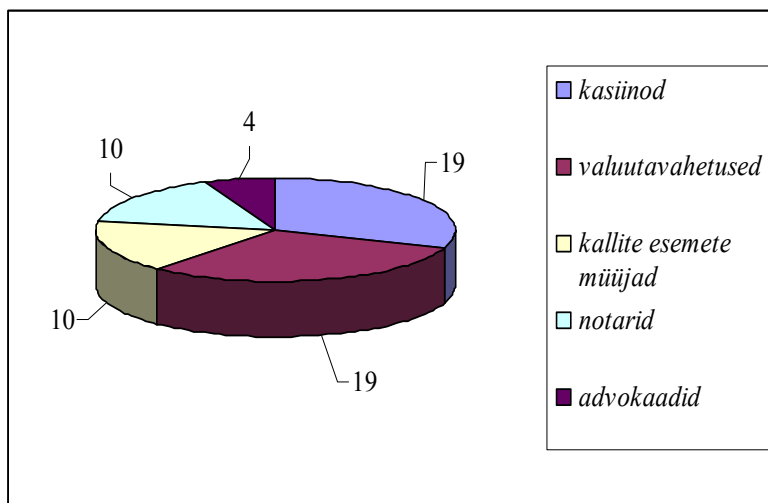
Tabel 3. Rahapesu andmebüroole laekunud ning saadetud välispäringud riikide lõikes

2.1.6. Järelevalve teostamine

Rahapesu andmebüroo teostab järelevalve raames alates 2005. aastast kohustatud subjektide juurde valikuliselt kohapealseid kontrole. Kohapealse kontrolli puhul kontrollitakse, kas ettevõtte töötajad on teadlikud RTRTS-i nõuetest, samuti selgitatakse välja, kuidas on ettevõttes organiseeritud seaduse täitmine ja dokumentide säilitamine ning kas ettevõtte täidab kõiki RTRTS-iga talle pandud kohustusi. Kohapealsed kontrollid võivad olla plaanilised, põhineda riskianalüüsil või kahtlase tehingu teatisel. Plaanilisi kontrole teostavad rahapesu andmebüroo töötajad nii ise kui koostöös teiste järelevalveasutustega. Riskianalüüsil põhinevate järelevalvekontrollide ettevalmistamisel ning kontrollitavate ettevõtete väljaselekteerimisel tuginetakse

sektorianalüüsile, st kõige suuremat tähelepanu pööratakse sektoritele, kus rahapesu risk on suurim. Samuti tehakse koostööd teiste järelevalveorganitega, peamiselt Finantsinspeksiooni, Justiitsministeeriumi ning Maksu- ja Tolliametiga, aga ka Advokatuuri ning Notarite Kojaga.

Kuna järelevalveülesande täitmiseks oli inimressursi eraldatud ebapiisavalt, jäi selle ülesande täitmine 2006. aastal veel suhteliselt tagasihoidlikuks. Aasta jooksul teostasid rahapesu andmebüroo kaks ametnikku 62 kohapealset järelevalvekontrolli kokku 40 kohustatud subjekti juures. 2007. aastal loodab rahapesu andmebüroo saada täiendavaid ametikohti järelevalve funktsiooni täitmiseks ning suurendada seeläbi ka kohapealsete kontrollide arvu. Joonisel 11 on toodud agregeeritud informatsioon kontrollitud subjektide kohta ettevõtte tüüpide lõikes.

Joonis 11.

Teostatud järelevalvekontrollide arv kohustatud subjektide tüüpide lõikes

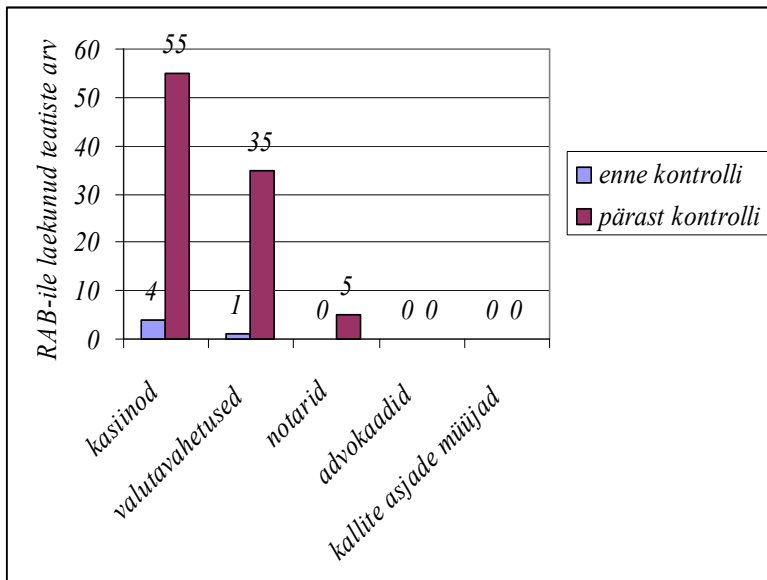
Nii kasiinod kui valuutavahetused moodustasid kumbki ligi kolmandiku kontrollitud kohustatud subjektidest. Ülejäänud kolmandikust ligi 80% jagunes võrdselt kallite esemete müüjate ning notarite vahel.

Teostatud järelevalve efektiivsust on võimalik hinnata analüüsides, kas pärast kohapealse visiidi teostamist hakkasid kontrollitud ettevõtted rahapesu andmebüroole edastama

senisest rohkem kahtlaste tehingute teatisi. Sellekohane info on esitatud joonisel 12. Joonis viitab, et teostatud kohapealne kontroll ei mõjutanud kontrollitud advokaate ning kallite asjade müüjaid edastama senisest enam teatisi kahtlaste tehingute kohta. Seevastu notarite, valuutavahetuste ning kasiinode korral on täheldatav kontrollide soodne mõju: kui varem olid kontrollitud asutused rahapesu andmebüroole edastanud (ajavahemikul jaanuarist 2004 kuni kontrollihetkeni) vastavalt 0, 1 ja 4 teatist, siis pärast kontrolli olid näitajad vastavalt 5, 35 ning 55.

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

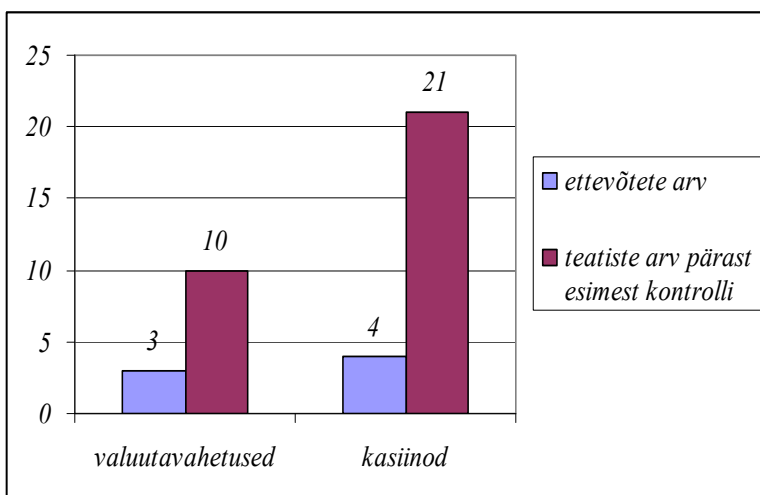

Joonis 12.

Järelevalve korras kontrollitud subjektidelt laekunud kahtlaste tehingute arv enne (01.01.2004 kuni kontrollihetkeni) ja pärast (kontrollihetkest kuni 31.12.2006) kohapealse kontrolli teostamist

Lisaks teostati 2006. aastal järelkontroll kolmes valuutavahetusega ning neljas kasiinõõriga tegelevas esmakordselt 2005. aastal kontrollitud ettevõttes (vt joonis 13), kust enne esimest kontrolli (st ajavahemikul 1. jaanuarist 2004 kuni esimese kontrolli teostamiseni) ei olnud rahapesu andmebüroole laekunud ühtki teadet kahtlasest tehingust.

Selgus, et mõlemas grupis oli teostatud kontroll teatamisaktiivsust märkimisväärselt tõstnud: valuutavahetustelt oli alates 2005. aasta kontrollist 2006. aasta lõpuni saabunud 10 ning kasiinodelt koguni 21 teatist rahapesukahtlusega tehingute kohta.

Joonis 13.

Teatamisaktiivsuse muutus 2005. aastal esmakordselt kontrollitud ning 2006. aastal järelkontrollitud ettevõtetes

Märkus:

Teatiste arv pärast esimest kontrolli – laekunud kahtlaste tehingute teatised alates 2005. aastal teostatud esimesest kontrollist kuni 31.12.2006.

2.1.7. Väärtegude menetlemine

RTRTS-is on rahapesu andmebüroole antud õigus kohustatud subjektide õigusvastase käitumise korral neid teatud juhtudel väärteokorras karistada. Väärteod, mille menetlemine kuulub rahapesu andmebüroo kompetentsi on seaduse 7. jao kohaselt:

- andmete registreerimise ja säilitamiskohustuse rikkumine,
- kohustusliku informatsiooni esitamata jätmine ja mitteõigeaegne esitamine,
- sisemiste turvameetmete rakendamata jätmine,
- ebaseaduslik informeerimine rahapesu andmebüroole edastatud andmetest,
- isikusamasuse tuvastamise kohustuse täitmata jätmine.
- rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlusest

mitteteatamine ning ebaõigete andmete esitamine.

- valuutavahetusteenuse pakkuja registreerimiskohustuse rikkumine.

Kuna ettevõtjate kontrollimise esimeses faasis on rahapesu andmebüroo ametnikud seadnud peaesmärgiks ennekõike kohustatud subjektide RTRTS-i nõuete alase teadlikkuse tõstmise ja nende koostööle suunamise, ei ole iga rikkumise avastamise korral eksimuse eest ettevõtteid kohe karistatud. Pigem antakse teatud aeg puuduste kõrvaldamiseks ning tähtaja möödudes tehakse ettevõttesse järelkontroll tuvastamiseks, kas ilmnenud puudused on selleks ajaks nõuetekohaselt kõrvaldatud.

2006. aastal alustati väärteomenetlust 3 kontrollitud valuutavahetusega tegeleva ettevõtte suhtes, neid trahviti kokku summas 10 300 krooni. Lisaks tehti kaks ettekirjutust puuduste kõrvaldamiseks ning kolm suulist hoiatust.

2.2. Mestimisprojekt

2005. aasta maist kuni 2006. aasta septembrini toimus Eesti rahapesu andmebüroo juhtimisel koostöös Hollandi kolleegidega Euroopa Komisjoni mestimisprojekt „**Kompleksprogramm Eesti rahapesuvastaste institutsioonide suutlikkuse tõstmiseks**” („*An integrated programme to strenghten the capacity of the Estonian Anti Money laundering institutions*”). Projekt oli suunatud nii riigisisesele kui rahvusvahelisel tasandil rahapesuvastase võitluse efektiivsuse suurendamisele. Sellest tulenevalt oli programmi teostamise peamiseks eesmärgiks harida ühelt poolt rahapesu tõkestamisega tegelevate institutsioonide ning teisalt ka kohustatud subjektide (nii finants- kui mittefinantsasutuste, rahapesu andmebüroo, politsei-, prokuratuuri ning kohtute) töötajaid, et tõsta nende efektiivsust rahapesuvastase võitluse ning järelevalve teostamisel.

Projekti olulisimad tulemused olid järgmised.

1. Töötati välja siseriiklik rahapesuvastase võitluse strateegia. Analüüsides antud hetke rahapesu ennetamise ning tõkestamise süsteemi Eestis ning tuginedes EL-i teiste liikmesriikide kogemusele, töötati välja konkreetsed ettepanekud ning tegevuskava rahvusliku rahapesu ennetamise strateegia rakendamiseks.
2. Tõsteti nii rahapesu andmebüroo kui teise seotud institutsioonide töötajate rahapesu tõkestamise alast kompetentsust. Selleks korraldasid Hollandi keskpanga, finantsturgude ning kasiinode järelevalveasutuse spetsialistid projekti raames koolitusi rahapesu andmebüroo ja Finantsinspeksiooni töötajatele ning kohtunikele, prokuröridele ning uurijatele.

Projekti lõpuetapis külastasid rahapesu andmebüroo töötajad finantsanalüüsi alaste kogemuste ning teadmiste vahetamiseks ka kolleegid Hollandis. Samuti korraldati koolitused mitmetele professionaalidele (notaritele, audiitoritele, advokaatidele, valuutavahetajatele ning rahasiirdajatele ning ühele peamiselt kinnisvara vahendamise tegelevale ettevõttele) ning tõsteti ka kõrgete riigiametnike rahapesu tõkestamise alast teadlikkust. Lisaks valmis ühe projekti väljundina ka rahapesu tõkestamise käsiraamat ning koostati koolitusmaterjalid uurijatele.

3. Koostati strateegia, kuidas teostada järelevalvet uute, 2003. aasta detsembris vastu võetud ning 2004. aasta 1. aprillis jõustunud „Rahapesu tõkestamise seaduse, Finantsinspeksiooni seaduse, Krediidiasutuste seaduse, Politseiseaduse ja Väärtpaberituruse seaduse muutmise seadusega” RTRTS-i lisatud kohustatud subjektide (valuutavahetusteenuse pakkujad, sularaha siirdamise teenuse pakkujad, professionaalid, audiitorid, notarid, advokaadid ja teised nõustamisteenust pakuvad isikud, väärismetallide, vääriskivide jm kõrge väärtusega kaupade vahendajad) üle.
4. Arendati välja rahapesu tõkestamisega tegelevate institutsioonide tagasiside andmise süsteem.

2005.-2006. aastal toimus rahapesu andmebüroo juhtimisel mestimisprojekt „Kompleksprogramm Eesti rahapesuvastaste institutsioonide suutlikkuse tõstmiseks”, mis oli suunatud rahapesuvastase võitluse efektiivsuse suurendamisele Eestis.

Programmi raames teostati ka riistvarahange ning kuulutati välja riigihange rahapesu andmebüroole uue infosüsteemi väljaarendamiseks. Infosüsteemi hanke võitis AS Medisoft OÜ, kellega koostöös on rahapesu andmebüroo alustanud uue süsteemi väljaarendamist ning testimist.

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

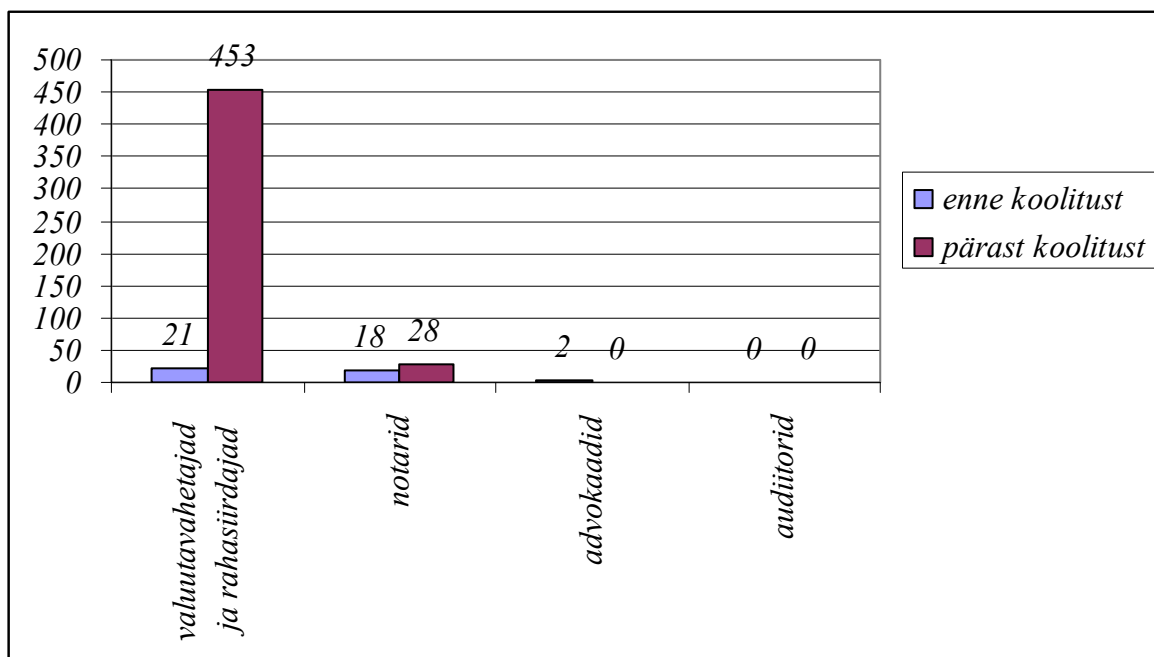
Tulemustest nähtub, et projekt saavutas püstitatud eesmärgid ning Eesti rahapesu tõkestamise süsteem on muutunud efektiivsemaks. Projektis osalenute tagasid viitab sellele, et korraldatud koolitusi hinnati kõrgelt ning valdav enamik osalenutest jäi koolitusega rahule. Politseiuurijad, kohtunikud ning erinevate rahapesu tõkestamisega tegelevate institutsioonide töötajad leidsid, et nii täiendõpe kui infovahetus Hollandi kolleegidega oli väga kasulik ning saadud teadmisi on võimalik tulevikus ka praktilises tegevuses rakendada.

Samuti tõusis projekti tulemusena kohustatud subjektide rahapesu ja terrorismi tõkestamise alane teadlikkus ning kahtlaste tehingute teatiste arv kasvas. Samuti on projekti tulemusena rahapesu andmebüroo juhtimises kasutusele võetud efektiivsemad töömeetodid ning paranenud on ka rahapesu andmebüroo koostöö

teiste õiguskorra tagamisega tegelevate institutsioonidega.

Joonisel 14 on esitatud info mestimisprojekti raames tehtud koolituste efektiivsuse kohta mõõdetuna enne ja pärast koolitust koolitusel osalenud ettevõtetest laekunud kahtlaste tehingute arvu kaudu.

Kuna RTRTS-i 15. paragrahvi kohaselt ei laiene notaritele, audiitoritele ning advokaatidele teatamiskohustus (küll aga on neil õigus seda teha) kliendi õigusliku olukorra hindamisel ega kliendi nõustamisel kohtu- või vaidemenetluses, on ootuspärane, et koolitus ei mõjutanud kahe viimatinimetatud grupi teatamisaktiivsust. Küll aga kasvas märkimisväärselt koolitust saanud notaritelt ning valuutavahetajatelt laekunud kahtlaste tehingute teatiste arv.

Joonis 14. Mestimisprojekti raames rahapesu andmebüroo poolt läbi viidud koolitusel osalenud asutuste rahapesu andmebüroole laekunud kahtlaste tehingute arv enne (01.01.2004 kuni koolituseni) ja pärast (koolitusest kuni 31.12.2006) koolitust

3. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Väliskoostöö teiste riikide rahapesu andmebüroodega toimub üldjuhul teatud katusorganisatsioonide kaudu, mis korraldavad regulaarselt oma liikmete vahelisi kohtumisi. Alljärgnevalt tutvustatakse põgusalt neid rahapesu andmebüroosid koondavaid organisatsioone, mille töö Eesti rahapesu andmebürood kõige enam mõjutab. Kindlasti ei ole ülaltoodud nimekiri kaugeltki mitte ammendav, kuna lisaks eespool nimetatutele on globaalses plaanis veel mitmeid teisi rahvusvahelisi organisatsioone, mis tegelevad oma igapäevatöös rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega. Informatsioon olulisemate rahapesu tõkestamisele orienteeritud organisatsioonide liikmesriikide kohta on toodud lisas 1.

Egmont Grupp on organisatsioon, mis ühendab üle kogu maailma eri riikide rahapesu andmebüroosid. Grupp loodi 1995. aastal eesmärgiga soodustada rahvusvahelist rahapesualast koostööd eelkõige informatsioonivahetuse, koolituse ning kogemuse vahetamise kaudu. Hetkel kuulub organisatsiooni 101 rahapesu andmebürood. Eesti rahapesu andmebüroo on Egmont Grupi liige alates 2000. aastast. Egmont grupis on alamtöögrupid, kus käsitletakse erinevaid küsimusi. Eesti rahapesu andmebüroo osaleb aktiivselt operatiivtöögrupis, kus Eesti koos USA rahapesu andmebürooga (FinCEN) on initsiaatoriks internetikeskkonnas toimuva rahapesu (*E-Money Laundering*) alamtöögrupis. Selles valdkonnas on Eesti rahapesu andmebürool ühed laiemad kogemused maailmas, mistõttu meie kogemused on teistele riikidele huvipakkuvad.

Rahapesu toimkond (*Financial Action Task Force, FATF*), mis loodi 1989. aastal G-7 riikide poolt, on riikide valitsuste vaheline organ, mille eesmärgiks on rahapesu ning terrorismi finantseerimise vastaste riiklike ning rahvusvaheliste standardite ning meetodite välja töötamine. Loomisest alates on FATF juhtinud finantssüsteemi tugevdamisele suunatud meetmete väljatöötamist ja rakendamist, mille eesmärk on takistada finantssektori kasutamist rahapesuks ja terrorismi finantseerimiseks.

Toimkonna vastutusallas on rahapesutrendide ja tüpoloogiate kaardistamine; rahvuslikul ja rahvusvahelisel tasandil toimuva tegevuse jälgimine ning rahapesuvastase võitluse koordineerimine. 2001. aastal lisandus FATF-i ülesannete hulka ka terrorismi rahastamise

tõkestamise alaste standardite väljatöötamine. Eesmärkide täitmiseks on FATF välja töötanud 40 + 9 soovitus, mida liikmesriigid peavad oma tegevuses järgima. Hetkel on FATF-il 33 liiget: 31 riiki ja valitsust ning 2 rahvusvahelist organisatsiooni (Euroopa Komisjon ning Pärsia lahe koostöö nõukogu). Lisaks on FATF-il rohkem kui 20 vaatlejat. Eesti ei ole FATF-i liige. Eesti rahapesu andmebüroo on püüdnud võimaluse korral panustada rahapesutrendide ja tüpoloogia alasesse uurimusse läbi erinevatele küsimustikele vastamise. Aktiivsemaks osavõtuks FATF-i tööst oleks vaja täiendavaid rahalisi ressursse.

MONEYVAL

(*Committee of Experts on the Evaluation of Anti Money Laundering Measures*, endise nimega PC-R-EV), mis asutati 1997. aastal Euroopa Nõukogu ministrite komitee poolt, on organisatsioon, mis ühendab Euroopa Nõukogu liikmesriike, mis ei ole FATF-i liikmed. Organisatsiooni eesmärgiks on liikmesriikides teostada nii enda kui üksteise hindamist rahapesu ning terrorismi rahastamise vastase võitluse meetmete osas, mis on kehtestatud FATFi mittekuluvates Euroopa Nõukogu riikides. Moneyvali töö eesmärgiks on ka rahvusvahelise koostöö edendamine ja info jagamine erinevate rahapesu tõkestamise meetmete, nende rakendamise võimaluste ja rahapesu trendide kohta Euroopas. Vald kondi on kolm: finants-, õiguskaitse- ja õigusekspertiis, kusjuures hinnatakse nii õigusaktide sisu kui rakendamist. 2-4 korda aastas toimuvad Moneyvali plenaaristungid, kus arutatakse teostatud hindamiste tulemusi ja kinnitatakse liikmesriikide rahapesu alast võitlust hindavad raportid.

Hetkel on MONEYVAL-il 28 alalist (sh ka Eesti) ning 2 ajutist liiget. Lisaks osaleb aktiivselt või regulaarse vaatlejana MONEYVAL-i töös 6 riiki, FATF-i kuuluvad, kuid MONEYVAL-i mittekuluvad riigid ning mitmed rahvusvahelised organisatsioonid. Väga tihe on koostöö FATF-i, Rahvusvahelise Valuutafondi ning Maailmapangaga. Moneyvali töös osalevad Eesti rahapesu andmebüroost kaks õiguskaitseeksperiti, kes on hinnanud Läti, Leedu ja Malta rahapesu tõkestamise meetmeid.

Rahvusvahelist rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast koostööd koordineerivatest organisatsioonidest on Eesti jaoks olulisimad Egmont Grupp, MONEYVAL, Rahapesu Toimkond (FATF), TAIEX ning Rahvusvaheline Valuutafond.

TAIEX (*Technical Assistance Information Unit*) on Euroopa Komisjoni haldusalas asuv organisatsioon, mille missiooniks on Euroopa Komisjoni üldiste poliitikaeesmärkidega kooskõlas oleva lühiajalise tehnilise abi osutamine ning informatsioonivahetuse soodustamine alates 2004. aastast EL-iga liitunud riikidele (nõ uued liikmesriigid), kandidaatriikidele, Lääne-Balkani administratsiooni potentsiaalsetele kandidaatriikidele ning -territooriumidele, Euroopa naabruspoliitika partneritele, Kuproose põhjaosas asuva Türgi Cypriot kogukonnale ning Venemaale. Samuti abistab TAIEX liikmeid EL-i seadusandluse lähendamisel ning jõustamisel. Rahapesu andmebüroo on saanud osaleda TAIEX-i kaudu mitmetel olulistel koolitustel. Samas on rahapesu andmebüroo ametnikud osalenud TAIEX-i kutsel ka koolitajatena.

Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) roll rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestajana sai alguse 2000. aastal eeskätt *offshore*-finantskeskuste kuritarvitamise piiramiseks, kuid laienes ning süvenes tunduvalt pärast 2001. aasta 11. septembri terrorirünnakuid. Märtsis 2004 otsustas IMF-i juhtkond hakata IMF-i töö regulaarse osana teostama rahapesuvastaseid ning terrorismi rahastamise tõkestamise alaseid hindamisi ning laiendama tegevust nii, et see vastaks täielikult FATF-i soovitudele.

IMF toimib foorumina, mille kaudu liikmesriigid vahetavad omavahel rahapesu ning terrorismi rahastamise alast informatsiooni, töötavad hetkel aktuaalsetele probleemidele ühiselt välja lahendusi ja edendavad soovitatavaid poliitikaid ning standardeid. Oma rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alases tegevuses keskendub IMF eriti sellele, kuidas nimetatud kuriteod võivad potentsiaalselt mõjutada liikmesriikide majandust ja finantssüsteeme, ohustades finantsinstitutsioonide ja -süsteemide kvaliteeti ja stabiilsust, rahvusvaheliste kapitalivoogude volatiilsust ning välise otseinvesteeringute mahtu. Sellest tulenevalt pakub IMF liikmesriikide finantssektoritele tehnilist abi ning teostab liikmesriikide majandussüsteemide üle järelevalvet.

Hetkel on IMF-il rahapesu osas kolm peamist tegevusvaldkonda:

- liikmesriikide finantssektorite tugevuste ja nõrkuste hindamine tuginedes eeskätt FATF-i 40 soovitusel;

- tehniline abi koostöös Maailmapangaga, mille eesmärgiks on tugevdada liikmesriikide rahapesuvastast ja terrorismi tõkestamise alast õiguslikku, regulatiivset ja finantsilist järelevalvealast raamistikku;

- poliitikate väljatöötamine teaduslike uurimuste ning rahvusvaheliste praktikate rakendamise kaudu. Seejuures tehakse tihedat koostööd Maailmapanga, FATF-i ja FATF-iga sarnaste regionaalsete organisatsioonidega.

Rahapesu andmebüroo ametnikud on teinud IMF-iga koostööd koolituste alal nii koolitavate kui koolitajatena.

Lisaks osaleb rahapesu andmebüroo aktiivselt rahvusvahelisi finantssanktsioone käsitleva töögrupi töös (*EU-US Financial Sanctions Workshop*), kus vahetatakse vastastikku parimat praktikat seoses EL ja ÜRO terroristide nimekirja kantud isikute ja organisatsioonide tuvastamisega ning nende varade külmutamisega.

Balti riikide Rahapesu andmebüroode koostöö. Balti riikide rahapesu andmebürood kohtuvad traditsiooniliselt igal aastal. Kohtumiste eesmärk on anda ülevaade riigis toimunud muudatustest rahapesu tõkestamisel, samuti vahetada kogemusi praktilises vallas juhtumipõhiselt ning vahetada kogemusi riikides esinevate rahapesu trendide osas.

Alates 2006. aastast osaleb rahapesu andmebüroo ka **Camdeni varade väljanõudmise võrgustikus** (*Camden Asset Recovery Inter-agency Network, CARIN*) Eesti-poolse riikliku kontaktpunktina. CARIN loodi 2004. aastal enam kui 30 riigi poolt eesmärgiga hõlbustada nende kurjategijate tabamist, kes paigutavad oma illegaalsel teel saadud varad koduriigist välja. Võrgustiku kaudu on liikmetel võimalik varade väljanõudmise menetluse käigus hõlpsalt kontakteeruda abi saamiseks välisriigi kolleegidega ning kiirendada sellealast protsessi. Samas ei tegeleta üksnes individuaalsete juhtumitega, võrgustik abistab liikmeid ka siseriiklike kontaktpunktide asutamisel, varade sissenõudmise alase seadusandluse loomisel ning parima praktika vahetamisel.

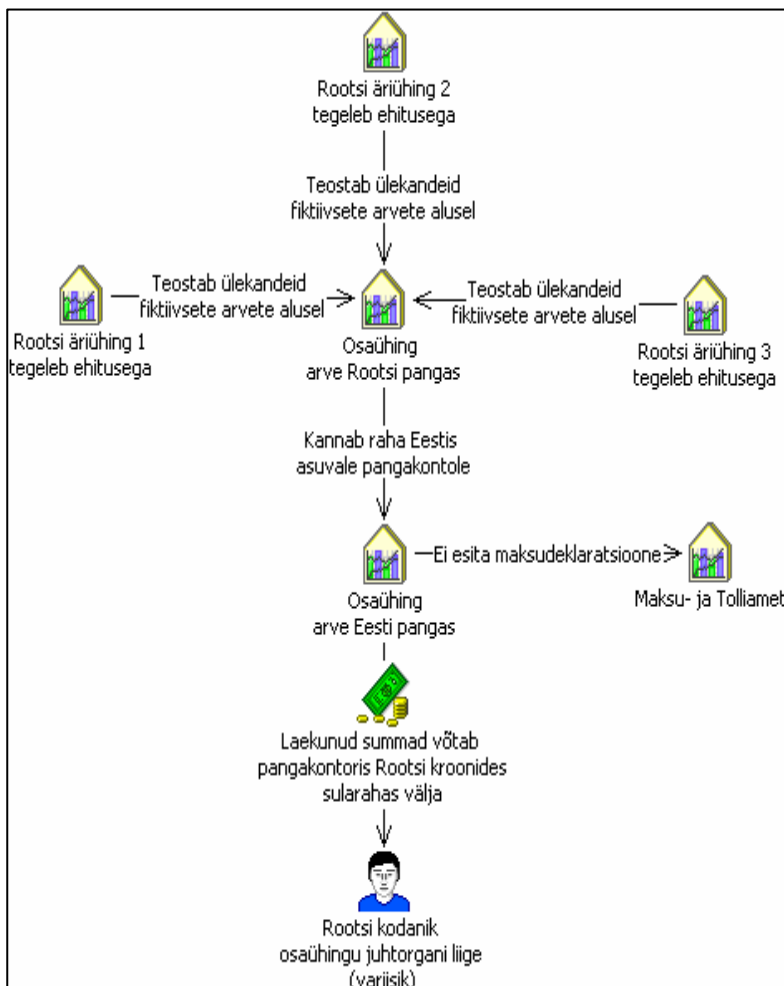
Rahapesu andmebüroo osaleb ka Camdeni varade väljanõudmise võrgustikus ning Balti riikide rahapesu andmebüroode iga-aastastel kohtumistel.

4. RAHAPESU TÜPOLOOGIAD EESTIS

Tüpoloogiade kaardistamisel Eestis tuleb silmas pidada, et maailmas levinud rahapesutrendid ei ole üks-üheselt Eesti oludesse ülekantavad. Põhjuseks on osaliselt kahtlemata riigi geograafiline asukoht ning ajalugu – olles nõ sillaks ida ja lääne vahel, on Eesti majanduses äärmiselt oluline roll transiidil. Teisalt ei tohi trendide analüüsimisel alahinnata globaliseerumisest tulenevaid mõjusid, kuna rahapesu teostajad, püüdes ennetada seadusandjate poolt oma tegevusele jälile jõudmist, täiustavad pidevalt olemasolevaid meetodeid ning töötavad ühtaegu välja ka uusi ja komplekssemaid võimalusi pesta raha nendes sektorites, kus rahapesualane regulatsioon on veel ebapiisav. See tähendab, et nii kurjategijad kui rahapesu tõkestajad püüavad adapteeruda pidevalt muutuvate oludega ning lõigata maksimaalselt kasu teiste riikide varasemat kogemust, kusjuures mõlema poole tegevusel on sarnane eesmärk – olla teisest nõ sammu võrra ees.

Klassikalisel kujul rahapesu, kus teatud ettevõtet kasutatakse illegaalsel teel saadud raha näiliselt

legaalseks muundamiseks, on Eestis täheldatud harva. Pigem toimub Eestis rahapesu eelkõige organiseeritud majanduskuritegevuse vormis, kus fiktiivsete dokumentide abil püütakse luua kujutlus legaalsest tehingust. See tähendab, et rahapesu vormistatakse näiliselt igati korrektse majandustehinguna, võltsides seejuures kas tehinguga seonduvaid dokumente või fakte. Dokumentide ja faktide fabritseerimise roll rahapesus on Eestis äärmiselt oluline, kuna see annab kurjategijatele mitmeid võimalusi skeeme komplekssemaks ning raskemini jälgitavaks muuta. Seos rahapesuga avaldub sellistes skeemides aga kaupade soetamise etapil, mil nende eest maksmiseks kasutatakse „musta” raha. Samuti kasutatakse fiktiivseid dokumente ning kaubavahendajaid loomaks näiliselt ettekujutust, et tegelikkuses salakaubana riiki toodud ese pärineb legaalsest allikast. Sel juhul liiguvad riikide vahel üksnes dokumendid ja mitte kaup. Näiteks kasutatakse selliseid võtteid eesmärgiga tösta soetatava kauba hinda, vähendamaks käibemaksu- või tulumaksukohustust. Tulumaksupettuse skeem on toodud allolevas näites.

Näidiskaasus. Maksude maksmisest kõrvalehoidumine suures ulatuses

2006.a. augustis laekus rahapesu andmebüroole pangalt teade, et osaühingu arvele laekuvad Rootsi pangast Rootsi kroonides suured summad, mis Rootsi kodanikust osaühingu juhatuse liikme poolt panga kontoris sularahas Rootsi kroonides välja võetakse.

Rahapesu andmebüroo, kontrollides osaühingu majandustehinguid, tuvastas alltoodud rahapesuskeemi, kus Rootsi ehitusfirmad kandsid fiktiivsete arvete alusel Eesti osaühingu arvele Rootsi pangas Rootsi kroonides suuri summasid. Eesti osaühing omakorda kandis suured summad Rootsi kroonides edasi oma arvele Eesti pangas, kust Rootsi kodanikust osaühingu juhatuse liige need pangakontoris sularahas välja võttis.

Samuti tuvastati, et osaühing ei esitanud Maksu- ja Tolliametile maksudeklaratsioone, milleks ta seaduse kohaselt oli kohustatud. Rahapesu andmebüroo arestis osaühingule laekunud 684 647 Rootsi krooni ning saatis toimiku menetluse alustamise otsustamiseks kompetentsele uurimisorganile.

Näiteks on levinud skeem, kus ettevõtte või eraisik soetab kas ise või professionaali vahendusel teatud vara (nt kinnisvara, auto, ettevõttele kaupa), saades selleks formaalselt laenu (sageli *offshore*-piirkonnas registreeritud) teiselt ettevõtelt või pangalt. Samane trend on täheldatav ka teistes riikides ning nimetatud skeemi eesmärgiks on jätta mulje, et vara soetatakse legaalse rahaga. Tegelikult tekib aga sel viisil võimalus vabaneda nõ mustast

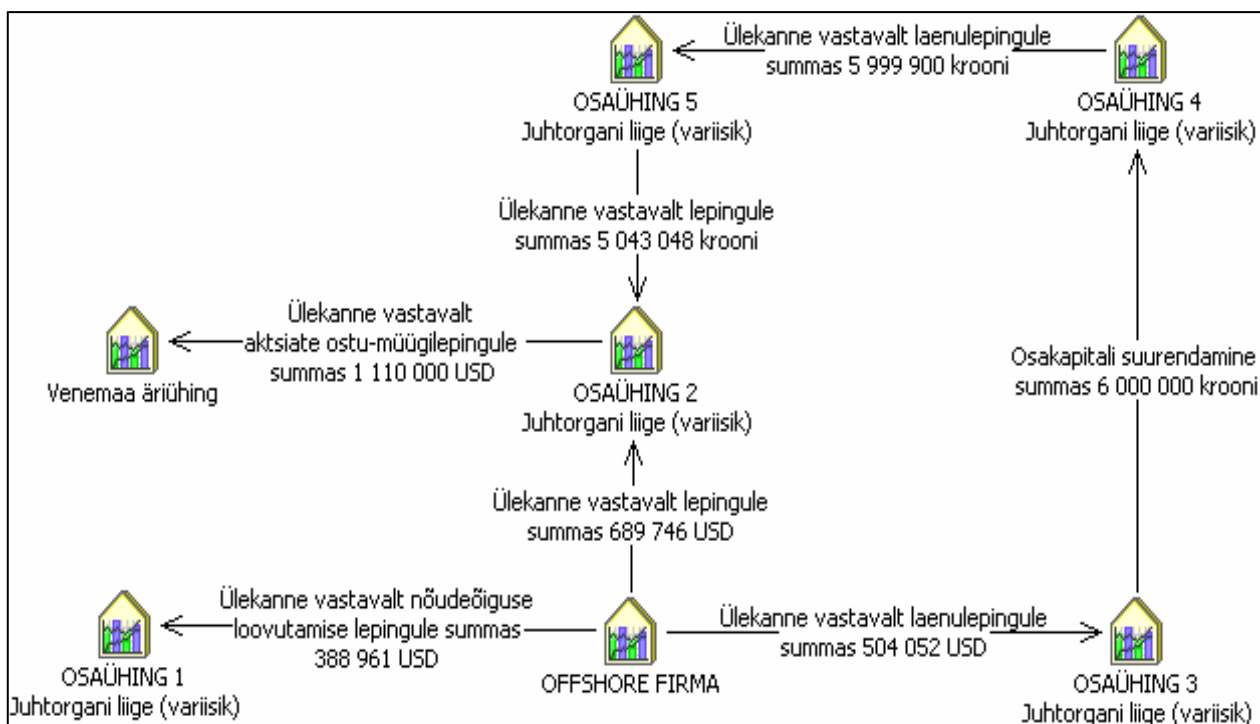
rahast, näiteks võib laenu andnud ettevõtte olla tegelikult rahapesu teostava laenuvõtjaga otseselt või kaudselt seotud. Samas avanevad pangalaenu korral täiendavad võimalused rahapesuks, kuna laenu tagasimaksmiseks on võimalik samuti kasutada „musta” raha.

Seejuures on ka rahapesuskeemides Eesti sageli üksnes nõ transiitriigiks, kuhu raha saabub vaid vaheetapina siirdamisel riigist A riiki B (vt alltoodud näidiskaasust).

Näidiskaasus. Eesti kasutamine rahapesuskeemides transiitriigina

2006.a. veebruaris laekus rahapesu andmebüroole teade pangalt, et osaühingute 1, 2 ja 3 arvetele laekusid *offshore* firmalt välismaalt ebaharilikult suured summad USD-s. Osaühingute 1, 2 ja 3 esindajad ei suutnud selgitada laekunud rahade päritolu ja esitada laekunud rahade legaalselt päritolu tõendavaid dokumente, mistõttu rahapesu andmebüroo arestis osaühingule 1 laekunud 388 961 USD.

Rahapesu andmebüroo tuvastas osaühingute 1, 2 ja 3 majandustehinguid kontrollides alltoodud rahapesuskeemi, milles Venemaa kodanikud kasutasid variisikuid ja varifirmasid, et varjata rahade päritolu ja tegelike investoreid, kes investeerisid Venemaa äriühingusse 1 110 000 USD. Büroo poolt edastatud toimiku alusel alustati menetlust

Samuti ei ole harvad ka skeemid, mil raha siirdatakse pärast teatud tehinguid tagasi saabumisriiki, kusjuures Eestis teostatavate tehingute eesmärgiks on sel juhul valdavalt

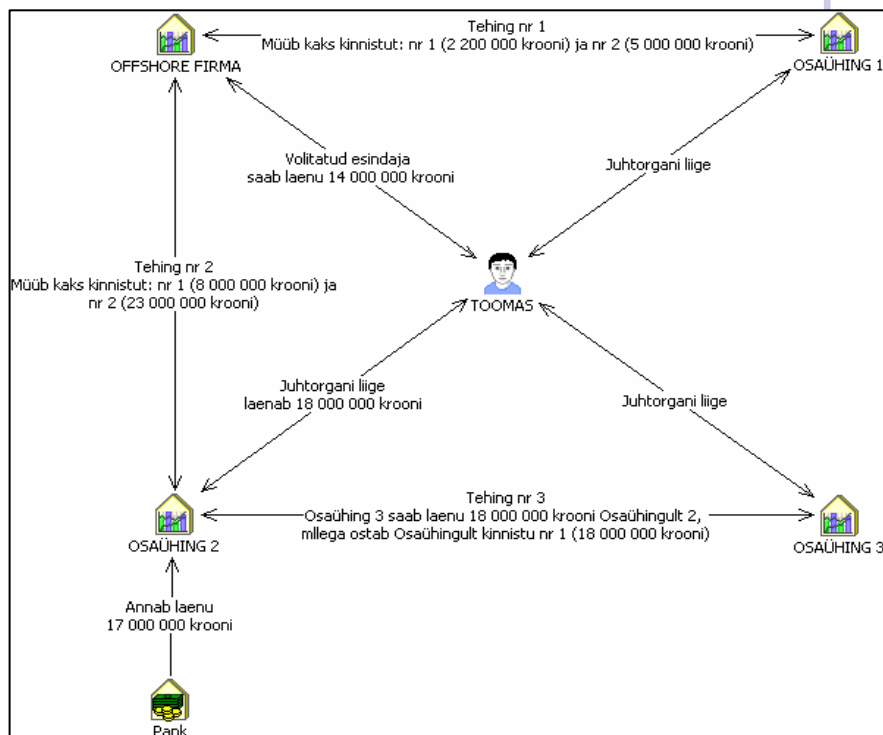
üksnes raha vormi (nt valuuta) muutmine ning nõ jälgede segamine eesmärgiga muuta kõrvalseisjale rahapesuskeemidele jälile jõudmine võimalikult keerukaks.

Näidiskaasus. Äriühingu vara omastamine suures ulatuses

2005.a. oktoobri lõpus laekus rahapesu andmebüroole teade, et osaühing 1 teostab *offshore*-firmaga ebaharilike majandustehinguid.

Keskriminaalpolitsei rahapesu andmebüroo tuvastas osaühingu 1 ja *offshore*-firma vahelisi majandustehinguid kontrollides alloleval joonisel toodud rahapesuskeemi.

Kodanik Toomas oli osaühingute 1,2 ja 3 juhatuse liige ja *offshore*-firma volitatud esindaja, kes teostas äriühingute vahendusel alljärgnevas skeemis äratoodud näilikke tehinguid, mille eesmärk oli omastada *offshore*-firma vahendusel osaühingu 1 kinnistute nr 1 ja 2 müügist saadav tegelik kasum ja tekitada osaühingu 2, mille juhtorgani liige ta ühtlasi oli, vastu 18 000 000 kroonine nõue enda kasuks.

Lisaks annab nimetatud tehing teatud juhtudel täiendavaid võimalusi rahapesuks. Näiteks on kinnisvaraarenduses võimalik kasutada täiendavalt illegaalsest allikast pärinevaid rahalisi vahendeid. Sama võimalus avaneb ka büroohoonete, hotellide ja paljude teiste sularahaintensiivsete ettevõtete soetamise korral, kus seadusandjatel on keeruline tuvastada, kas rentnikud, hotellikülalastajad jne ka tegelikkuses reaalselt eksisteerivad või on hoone omanikud näiliselt loonud kujutluse kõrgest täituvuse tasemest, suunates selleks tegelikkuses ise oma ettevõttesse ebaseaduslikul teel omandatud ressursse.

Teiseks oluliseks valdkonnaks Eestis, kus kuritegelikku raha pestakse, on väärtpaberitehingud. Kuigi valdava enamiku majanduses tehtavate väärtpaberitehingute

eesmärk ei ole kuritegelik, pakuvad sellised skeemid kurjategijatele näiliselt ootamatud võimalusi ebaseaduslikul teel saadud varade „pesemiseks” ning seda nii müüja kui ostja aspektist vaadatuna. Näiteks võivad väärtpaberiemissiooni korral müüja ning ostja olla kas otseselt (nt omanduse kaudu) või kaudselt seotud ning sel juhul on võimalik, et ostja kasutab väärtpaberite ostmiseks illegaalsel teel saadud raha, mis kuulub tegelikkuses emissiooni teostajale. Samas aga saab emiteerija sel juhul oma kasutusse näiliselt legaalset raha, mida on võimalik suunata edasisse majandustegevusse. Selliseid skeeme iseloomustab ühtlasi ka asjaolu, et emissiooni käigus soetatud väärtpaberite nõudeõigused vahetavad sageli enne lunastamistähtaaja saabumist omanikku, mistõttu on nimetatud skeemidest hiljem keeruline ülevaadet saada.

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Rahvusvaheliste koostööorganisatsioonide liikmesriigid

TAIEX	MONEYVAL	FATF
Liikmed	Liikmed	Liikmed
Bulgaaria	Albaania	Argentiina
Küpros	Andorra	Austraalia
Tšehhi Vabariik	Armeenia	Austria
Eesti	Aserbaidžaan	Belgia
Ungari	Bosnia ja Hertsegoviina	Brasiilia
Läti	Bulgaaria	Kanada
Leedu	Horvaatia	Taani
Malta	Küpros	Euroopa Komisjon
Poola	Tšehhi vabariik	Soome
Rumeenia	Eesti	Prantsusmaa
Slovakkia	Gruusia	Saksamaa
Sloveenia	Ungari	Kreeka
Kandidaatriigid	Läti	Pärsia lahe koostöönõukogu
Horvaatia	Liechtenstein	Hong-Kong, Hiina
endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik Türgi	Leedu	Gröönimaa
Potentsiaalsed kandidaatriigid ja territooriumid	Moldova	Iirimaa
Albaania	Malta	Itaalia
Bosnia ja Hertsegoviina	Monaco	Jaapan
Kosovo	Montenegro e Tšernogooria	Holland
Montenegro e Tšernogooria	Poola	Luksemburg
Serbia	Rumeenia	Mehhiko
Euroopa naabruspoliitika partnerid	Venemaa	Uus-Meremaa
Armeenia	San Marino	Norra
Aserbaidžaan	Serbia	Portugal
Egiptus	Slovakkia	Venemaa
Gruusia	Sloveenia	Singapur
Iisrael	endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik	Lõuna-Aafrika Vabariik
Jordaania	Ukraina	Hispaania
Liibanon	Prantsusmaa	Rootsi
Liibüa	Holland	Šveits
Moldova	Aktiivne vaatleja	Türgi
Maroko	Iisrael (alates jaanuarist 2006)	UK
Palestiina	Korralised vaatlejad	USA
Tuneesia	Kanada	Vaatlejad
Ukraina	Vatikan	Hiina
Muud	Jaapan	India
Türgi Cyproit kogukond	Mehhiko	Korea Vabariik
Venemaa	USA	FATF-i partnerliikmed
	FATF-i liikmed, kes ei ole liikmestaatuses	APG
	FATF	MONEYVAL
	EL-i nõukogu üldine sekretariaat ja Euroopa Ühenduste komisjon	GAFISUD
	Interpol	
	Föderatsiooni sekretariaat	
	IMF	
	UNDCP	
	CTC	
	UN	
	Maailmapank	
	EBRD	
	OGBS	
	Egmont Grupp	
	EAG	

RAHAPESU ANDMEBÜROO AASTARAAMAT

2006

Olulisi linke

Rahandusministeeriumi rahapesu koduleht: www.fin.ee/eirahapesule

Finantsinspeksioon: www.fi.ee

Eesti Pank: <http://www.bankofestonia.info/pub/et/ylidine/pank/eestipank/>

Egmont Grupi kodulehekülg: <http://www.egmontgroup.org/>

FATF-i kodulehekülg: <http://www.fatf-gafi.org>

Moneyvali kodulehekülg: www.coe.int/moneyval